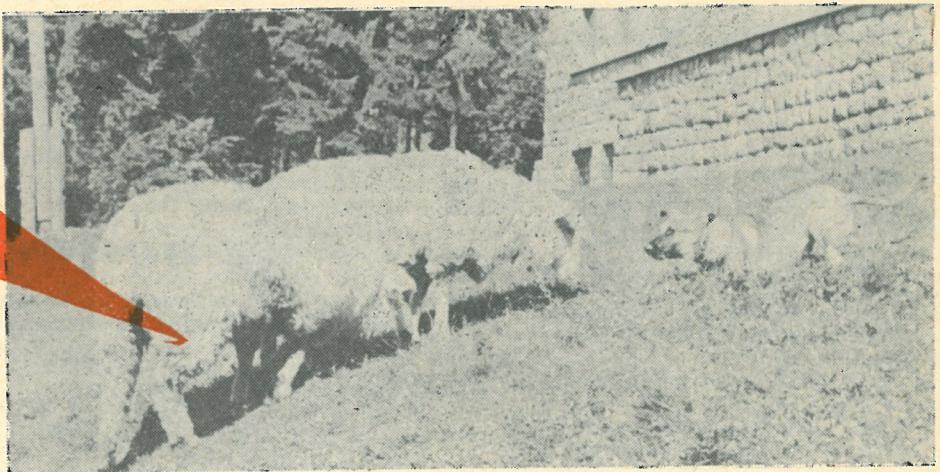

ŽIVOT

KULTURNÉ - SOCIÁLNÍ ČASOPIS

MÁJ
KVETEN
1961 nr 5
Cena 1 zl

MIER! BÉKE! PACE!

ZA ŠTASTNÝ ÚSMEV DIET'AT A I MATKY,
ZA BIELY CHLIEB, ČO Z NAŠEJ PRÁCE RASTIE,
ZA SLOBODU A PRAVÉ ĽUDSKÉ ŠTASTIE,
ZA TO, BY VŠETKY NAŠE SVIATKY

OZVENU NIESLI V DIAL'NE CUDZIE KRAJE,
BY CELÝ SVET BOL JEDNA PIESEN-KVET,
BY VŠADE SKVITLI NAŠE PRVÉ MÁJE
V MOHUTNÉ SVIATKY ČESTNEJ PRÁCE -
MIER! BÉKE! PACE!

URYVOK Z BÁSNE
DAGMAR KILIÁNOVEJ

SOVĚTSKY OBCAN VE VESMÍRU

Nezapomenutelné a historické ráno 12. dubna 1960 přineslo senzační zprávu o startování sovětské kosmické lodi „Vostok“ na jejíž palubě vzlétl na cestu okolo Země první člověk, major sovětského letectva Jurij Gagarin. Ještě dříve, než štastně přistál opět na Zemi, jeho jméno obhlo celý svět a v té chvíli tento mladý, 27 lety muž se navždy zapsal do dějin lidstva.

Podrobnosti znáte jistě z tisku a z rozhlasu. Chtěli bychom pouze připomenout, že celý svět blahopřeje sovětským lidem k tomto ohromujícímu úspěchu. J. Gagarin je přece jediným člověkem, který během několika dvou hodin ve vesmíru dovedl si získat nesmrtnost a slávu. Major J. Gagarin, který byl vyznamenán nejvyššími rády Sovětského svazu dokázal silu lidského rozumu a silu SSSR.

Po letu kolem země a štastném přistání majora Gagarina, vynořily se nové zajímavé zprávy. Z výpočtu prvního kosmonauta a tvůrce kosmické lodi — sovětských vědců — se dovíme, že úspěšně vyřešeno nejtěžší otázky zapevnění života organismu v neobvyklých vesmírných podmínkách. Vypuštění kosmické lodi „Vostok“ na oběžnou dráhu okolo Země přistál astronaut Gagarin uspokojivě. Udržováno dvoustranné rádiové spojení. Major Gagarin během letu vykonával ve své kabine celou řadu úkonů, udržel si schopnost myslit a rozhodovat se. Radiotelemetrickým a televizním systémem byl pozorován stav kosmonauta za letu. Takto získané výsledky ukazují, že člověk může snést i delší let v kosmickém prostoru. Nejlepším důkazem byla usměvavá tvář majora Gagarina, gdyž opouštěl svoji kosmickou loď.

V jednom z minulých čísel „Života“ jsme se záminili při příležitosti vystřelení z SSSR kosmického korábu na Venuši, o revolučních poznatech které byly výsledkem tohoto letu. Dnes přemýšlíme o tom, že můžeme být svědky nových úspěchů v kosmickém prostoru dříve, nežli se koráb s Venuší setká. Let majora J. A. Gagarina umožnil vyřešení celé řady otázek a přiblížil den, kdy na panenském povrchu Měsíce nebo i jiných planet stane lidská noha.

Nyní můžeme očekávat, že po stopách Gagarina vystartují do kosmického prostoru velké koráby — laboratoria s mnohačlennou posádkou vědců, jak to prohlásil sovětský astronom Barabášov.

Můžeme očekávat, že se to uskuteční poměrně brzy. „Vlaštovy létají obyčejně na jaře“ — řekl předseda Sovětské Akademie věd Něsmějanov.

Úspěšný let „Vostoka“ je současně přínosem k ušlechtilému dílu obrany míru. Bylo to zdůrazněno ve výzvě k národům a vládám všech zemí, již SSSR mobilizuje k zajištění trvalého míru na celém světě.

JERZY NOCUN

40let KSC

Praha (PAP) V rámci příprav k oslavám 40 výročí založení Komunistické strany Československa, probíhá v Československu výměna stranických legitimací. Příslušníci KSC obdrží nové stranické průkazy na zvláštních, tomuto aktu věnovaných schůzích. KSC má více než 1,6 tisíc členů a kandidátů. Během posledních tří let bylo do Strany přijato 200 tisíc nových kandidátů.

V Československu neustále vzrůstají náklady stranického tisku. Celkový náklad obvodních stranických novin — nepočítaje Rudé Právo — vynáší v této chvíli 641 tisíc výtisků, to jest skoro 3 x více, než před osmi léty.

Oslavy 40 výročí vyvrcholí ve dnech 13. a 14. května tr.

ŽIVOT JIRÍHO HAVRÁNKA

Vstupují do toho pokoje, jako by šli na pohřeb. Už tomu skoro nevěří, že by to ten člověk přestál. Primář, dva lékaři a sestra.

Cpí tu chlorém. Ošetřovatelky tiše zavírají dveře a nosí ve skleničkách teploměry, jejichž rtuť hnala po číslici zrádná horečka. Křívky teplot v záznamech na tabulkách nad hlavami nemocných zapisují každé přibližení nebezpečí. To je signálem lidem v dlouhých bílých pláštích.

— Podejte mi ten záznam, sestro — říká primář a prstem si rovná brýle na nose. — Zase stoupal! Poslyste, zavolejte mi k večeru, předpokládám zhoršení. Možná, že bude třeba injekce.

Primář se obrací k lékařům, kteří ho doprovázejí: — Zápal plic... komplikace. Nic by to nebylo, kdyby k tomu nebyla ta tuberkulóza.

Clověk na posteli se pohně. Oči se otevřou a šterbinami mezi víčky je vidět skleněno oko. Nevnímá okoli, jen tuší, že někdo nad ním stojí, snaží se rozeznat, kdo to je. Někdo, kdo má bílý plášť. A není sám. Je tu vic lidí v bílém. A strop je bílý, a když zamáčkne rukou látku vedle těla, je tu bílá postel. Bílá! A ten v bílém pláště s brýlemi na očích se usmívá. Tem v pokrývkách se chce na něho usmát také, když se o to, myl si, že se usmívá, ale ve spáncích mu zatím jen buší horečka. Pravidelně se ty zvuky opakují, sily, jako kdyby srdeční pracovalo ve spáncích, jako kdyby někdo bušil kladivem do kamene, a rozbitel jej tvrdými a hlučnými údery.

Primář se obrací k sestrě, aby se už víc nemusil usmívat, a říká jí, aby ho zavolala, kdyby se horečka zvedla. Rika to jako povinnost, kterou je třeba plnit do konce. Už v tom nezní ani odhadání.

— Havránek, — řekne, jako by nad tím jménem pře-

mýšel, — Jiří Havránek, slyšeli jste to jméno? — obraci se k lékařům už na chodbě.

Ne, to jméno nestyšeli. Primář na to neřekne nic, jen si pomyslí, že jsou v tom kraji krátké, jinak by ho znali, a prohodí: — Za války, za války jsem mu dával injekce kalicia. Vzdycí se objeví a zase zmizel. — Ale to už jsou v jiném pokoji.

Jiřímu Havránkovi buší ve spáncích a třesk těch pomyslných kladiv se vraci ozvěnou, jakoby se odrázel od skal, zrovna od těch skal na Modré hory. Co je s ním? Musí vědět, co se s ním děje, přece! Havránkova pamět se chytá té představy kladiv. Vybaňuje si obraz lomu, kde lidé buší do kamene, zatoulají do něho svůj vztek na bídnu, obědývají chleba s cibulí a z kapes vytahují láhvě špinavé černé nevronicí bylinky.

Jiří Havránek slyší docela zřetelně: — Napij se, Jirko! — Někdo mu to nabízí, je to basový hlas. To přece musí být děda, ano, je to děda Walter. Havránek vrtí hlavou, že ne, a v ústech žmoulá kus chleba s cibulí, jako zpěvák. Tak tady jsem! Kolem je kámen a kámen. Nahoře

HAVRÁNKA

na skále, až na vrcholku Modré hory jsou borovice s olámanými větvemi od výbuchů, a jejich převislé kmeny jsou ohlodány od kamenného deště, a všechno kolem je zapřaseno, i mech, i jehličí, a stromy v lese, stromy, které zespodu lomu ani nevidíš. — Ale to přece už někdy prožil! Proč to prožívá znovu? Ale je tam, mezi štryky a znovu slyší Walterův hlas: — Až to bouchne, tak se sejdeme nahore na Modré. Přideš, ne?

— Jo, přidu, dědo, říká na to.

To jsi všechno prožil, Jiří Havránk! Tenkrát když to v jedenadvacátém začalo... ted to k tobě přistupuje znovu, znovu si uvědomuješ ta slova, ta septaná slova, že budete dělat komunismus, u vás v Bořině, vy, kamenici, a s vámi tesař Brousek, sedlář Drahotouš a hostinský Soller. A je vás přeci dohromady patnáct! Vzpomeň si, Jiří Havránk, na tu větu, jak ji řekl Vašek Koštál: — Budem žrat dál chleba s cibulí, ale něco už vymyslime, soudruzi!

Pamatujes? Tenkrát všechni kývli hlavami tam na Modré. A tis pořád myslí na to slovo: Soudruzi! Zdalo se ti, že je to něco jako kamarádi, ale ještě něco víc, že je to slovo se stejnou barvou, jakou má krev v žilách na ruce a na krku. Dlouho jsi na to slovo myslí.

Jiří Havránek leží a představy skládají film, z davných událostí, z okamžíků, které uplynuly. Najednou před ním sojí sedlář Zbyšek: — Tak ty seš, Havránk, taky socan! Tfujtajbl... Seš hlipák. Všecky vás můžete zaškrtit. My máme pole, vy máte ledá tak roztrhaný gáte a bídnu na jazyku. Neměli byste si to s náma rozhet. Potřebujete nás! To ještě poznáš... Znovu potkává Zbyška: — Tak ted máte starost! Svýho. Sócaná!

NASZ KOMENTARZ

Druga dekada května začala s významnou událostí z daleké Kuby: Rewolucia zwyciężyła! Agresorzy rozbici doszczętnie. W Hawanie — stolicy Kuby — podał tamtejsze radio, że dzień 1 maja, międzynarodowy dzień święta klasy robotniczej obchodzonej będzie na Kubie jako „Dzień Zwycięstwa“. Wielu ludzi po usłyszeniu tej wiadomości doznało uczucia ulgi. Nowy punkt zapalny na naszym globie nie tylko przestał istnieć ale i we właściwy sposób został rozwiązany, chociaż polała się krew i padały ofiary. Nikt jednak nie miał wątpliwości, kto ponosi winę za te ofiary i za to co wydarzyło się na Kubie. Nic więc dziwnego, że winowajcy są zaniepokojeni rozwojem sytuacji i w związku z tym imają się dalszych gróźb, snując rozważania o możliwości wyjścia z impasu.

Takie to kłopoty mają właśnie strategi amerykańscy, którzy już przy pierwszej ingerencji za czasów prezydenta Kenedyego poniesli porażkę. Porażkę zarówno z punktu widzenia militarnego jak i politycznego. Do takiego wniosku doszła zgodnie cała opinia publiczna świata. Do takiego wniosku musieli dojść nawet ci, którzy sympatyzują ze Stanami Zjednoczonymi i kubańskimi rebeliantami. Nie udaly się więc żadne sztuczki mające na celu zawałowanie i ukrycie

przed światem mieszania się rządu Stanów Zjednoczonych w sprawy Kuby. Słynne oświadczenie Prezydenta Kennedyego, złożone na kilka dni przed agresją, jeszcze raz potwierdziło, że politycy z Waszyngtonu co innego mówią, a co innego robią.

Założenia rebelii były następujące. Kilka tysięcy ludzi — emigrantów kubańskich, wyszkolonych wojskowo w Stanach Zjednoczonych i uzbrojonych w nowoczesną amerykańską broń taktyczną, miało być po wyładowaniu na Kubie przyczynkiem do rewolucji wewnętrznej w tym kraju. Wtedy — sądzili rebelianci — wystarczy wziąć władzę w swoje ręce i ogłosić się zbawcami kubańczyków.

Kubańczycy powstali, to prawda, ale przeciwko rebeliantom, bowiem nie chciały zbawić przez takich właśnie zbawców. Dlaczego bowiem naród kubański ma powstawać przeciwko rządowi Fidela Castro. Przeciwko tej władzy, która zabrała ziemię obozniakom i przekazała ją ludowi. Władzy, która dla wszystkich otworzyła bramy szkół i uczelni, która wprowadziła szereg demokratycznych reform i nadal kontynuuje dzieło ludowej rewolucji.

Przecież właśnie Fidel Castro i jego rząd, czynem a nie tylko słowem udowodnił po czym jest stronie i czy

ich broní interesów. W imię obrony tych właściwie interesów naród kubański chwycił za broń i w kilkadziesiąt już godzin rozbil najeźdźców, spychając ich niedobitki do morza i bagien. Szkołona wiele miesięcy w USA armia rebeliantów przestała istnieć.

Cały świat śledzi z napięciem sytuację na Kubie. W wielu, krajach odbyły się manifestacje solidaryzujące się z narodem kubańskim i potępiające rebeliantów i ich mocodawców. Także naród Polski wyraził powszechnie swoje poparcie dla Kuby i jej słusnéj walki o wolność.

Teraz gdy rebelia ostatecznie upadła, w nieladu kłopoty są politycy USA z Kennedyem na czele. Ich agresywna akcja prowadzona zaledwie kilkadziesiąt mil od Stanów Zjednoczonych skompromitowała nową waszyngtońską administrację i nikt już nie uwierzy w jej jakiekolwiek zapewnienia. We współczesnym bowiem świecie, który wkroczył w erę lotów kosmicznych człowieka licząc się tylko czyny, a nie same słowa. Nie bez przyczyny więc komentator amerykańskiej gazety New York Times z 20.IV. br pisze: „Revolucja kubańska jest dowodem, že w Ameryce Łacińskiej sytuacja jest z gruntu niedobra i že polityka Stanów Zjednoczonych nie przynosi sukcesów“.

Z DOMOVA A CUDZINY

16. apríla t.r. konaly sa v Poľsku voľby do Sejmu a národných výborov. Volieb do Sejmu a zúčastnilo sa 94. 83% voličov.

Na kandidátku Národnej fronty bolo odovzdaných 98.34% hlasov.

Dňa 11.4.1961 započal sa v Jeruzaleme proces proti jednému z najväčších vojnových zločincov Adolfovi Eichmannovi.

Bývalý veliteľ koncentračného tábora Gusen — Karl Chmielewski bol odsúdený v NSR na doživotné, nútene, fažke práce.

Dňa 14.4.61 navštívil Poľsko ministerský predsedu Laosu princ Souvanna Phouma.

Známy maliar Pablo Picasso 79-ročný oženil sa so svojou modelkou Jacqueline Roque.

Dňa 24. apríla slávila min. predsedu Józef Cyrankiewicz 50-ročné narodeniny.

Poľsko navštívila rumunská stranicko-vládna delegácia, ktorej vedúcim bol I. tajomník ÚV RRS a predsedu štátnej rady Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Vlády SSSR a Veľkej Británie vydali spoločnú výzvu o prerušení bojov v Laos a o zvolaní na deň 12. mája t.r. medzinárodnej konferencie v Genove kvôli vyriešeniu laošského problému.

V Alžíri dňa 22. apríla t.r. vyvolali generáli Salan, Challe, Jouhand a Zeller vzbúru proti legalnej vláde.

— Ne, Komunistu!
— Ach, tak! Komunistu?! Chacha, a čím vás bude krmit? Pohádkama? Shoříte, to ti říkám...
V myšlenkách, hnayaných horečkou, se usídluje odulá tvář Zbyška. Toho Zbyška, u kterého sloužila Havránekova matka. Až se zedřela, Havránek se s ním setkává znovu a znova, a mezi těmi setkánimi jsou vteřiny. Film paměti se rozvíjí dál. Myšlenky pracují rychle. Ve skutečnosti mezi vším tím byly hodiny, týdny a roky. Ale všechno pohání strach, který obklíčoval jeho život, aby ho svedl z cesty, a do toho se chechtá samolibá tvář Zbyška, jistá, že všichni ti hladovci jsou na něho malí, že jemu nemůžou nic udělat. Zapaluje si ted cigáro, rozkročen, sebevědomý: — Tak, Havránkovi, myslíste, že si lidí vydejají, když jim vobec bude dávat práci, co? Ale sedláci, vís, ty sou chytřejší než Komunisti. Myselí ještě chytřejší ...

Potom zase sedí v lomu. Děda Walter. Vašek Košťál, Havránek, přišel i Brousek. — Souduzí, musíme se opřít. Sedláci, chtějí Bořinu rozdělit. Chtějí z toho udělat tři vobce, aby mohli mít svý, prašivý nažraný starost. Musíme jít s lidma na Mlynářku a do Rokli, přesvědčit je že uděláme něco jen tehdy, když budem dohromady. Každý z vás ví, co má dělat ...

Kdybys nebyl tak spoutaný? Zdá se ti, Jiří Havránek, že všeude, na nohou, na prsou, na rukou leží obrovitý balvan, že se nemůže pohnout — napínáš se, vydáváš všechnu sílu, ale nemůžeš ... Kráčí za tebou, v tvých šlépějích v blátičném zrcadle cesty ve vši. Přidej do kroku, přidej, nebo se s ním setkáš, setkáš se s ním, jako tenkrát ve skutečnosti ... přidej ... že je pozdě, že tenkrát už jsi měl přidat?

Tak vidíš, Havránkovi, už i my máme starostu. A vy? Chacha, bídou. Však ty eště rád přideš za mnou, abych ti dal práci, abych tě najmul ... a voni taky. Je mi té lito, že ti přece dvacet ... Tak až přideš k rozumu, přid ... stejně je zaškrátkme ...

Však se nebojte, pantáto, v lomu si cvičím ruku, a zrovna na vás ...

To jsi mu tenkrát řekl. Ale ted jsi spoutaný! Máš strach, ale přesto to říkáš znova ... Havránkovi, co to jen mluvíš, vždyť vís, že tuhle větu ti Zbyšek bude opakovat, opakovat, opakovat ...

Jen se neboj, Havránkovi, sed sou jiný pořádky, všeude jsou gestapáci, a ti, ti už si budou vědět rady! Cvičíš si na mě ruku? Cvičíš? Zavřít tě nechám, lúzo, poštovu na tebe psa, až půjde kolem stavění!

Poštve na tebe psa, slyšíš to? Psa nepoštval, ale gestapo. Za tu větu, cos mu řekl, za to, že sálal chleba s cibulí a že tě znal s tou malou legitimací, která ti v srdeči vyryla jednou provázdy hvězdu budoucna.

Přeče přišlo gestapo, Havránkovi, i se psy přišli, vyslychali, prohlíželi skříň půdu, vyhrozovali, že te znaří ... nic nenašli. Ale ty jsi našel zrádce, horšího, než byl Zbyšek, našels ho sám v sobě — tuberkulózu. To ten kamenický chléb, když jsi spával se šutrovou tříští v očích a za nehty. Jiřina, tvoje žena, dlouho plakala, Jiří Havránek. Měla ted o tebe dvojí strach. Valka a nemoc. Kolikrát sis sám myslí, že tomu dvojímu ne-

příteli nestačíš čelit, kolikrát jsi jen ztrácel naději a fíkal si, že by bylo nejlepší všechno to odpálit, jako v lomu. Odpálit! Pak jsi to vydržel další tři roky, až tě někdo prozradil, přítele v boji tři prozradil, když mu pálili prsty cigaretami. A ty? Zbývaly ti jen lesy, přespávání v senicích, bunkrech, na zemi, bylo ti hořko, když jsi myslí na Jirinu, na syna, na Jirinu, které voněly vlasy skořicí ... Ale tady to všechno vonělo jinak, chladem, syrovou zemi, olejem na oceli a pachem výbuchu! Prchal jsi před letákem se zatýkáčem, kde bylo psáno o tobě, Jiří Havránek, o tobě komunistovi, lidem lhali, že jsi vrah, protože jsi byl nepřítel říše — a tys, tys chtěl dýchat vůni skořice ... vís vůbec, co se deje s Jirinou? VÍS, vís, vís?? Chtěl bys to vědět, chtěl, říkej tedy? VÍS, vís, vís?? Chtěl bys to aspoň to jméno, vykřikuje je, volej ...

A Havránek to jméno vykřikne, myslí si, že je vykřikl, ale vyprahlými ústy přichází na svět jen sten, sten podobný tomu jménu. Tvář opuchlá od teploty se už nezmítá po bílé pokryvce. Nad ním stojí sestra, měří teplotu. Prokristapána, vdechne a běží, letí za primářem: horečka stoupala, halucinuje, to je smrt. Je? Není? Primář si promne oči pod brýlemi. Chystá se jít za sestrou a přemýší o tom jak už tu v jednom kuse dlouho slouží, mezi chlorelem, karbolem, skalpely ... Pořád tu je něco na práci, především se ještě střílelo ... kolik jen nocí už nespal? Jak douho až tu je? A ponoucu a kouří?

Ted stojí nad Havránkovým lůžkem, naklání se nad nemocným, dívá se zkušeným hmatem pod víčka, na oko, podlité lomející horečkou. A najednou má chuf ještě něco udělat, něco ještě zkoušit, cítí, jak to napojaté tělo pojede a potřebuje pomoc. — Dáme injekci sestro! Musí se z toho přeci dostat ...

Havránek nic nevnímá. Hází sebou znova na lůžku, vyráží nesrozumitelná slova, rychle mluví, vdechuje slabiky, vykřikuje, protože ted jde za ním gestapo, poznali ho byl prozrazen, stříleli za ním, slyší svist kulek, německá slova za ním dopadají a trhají se ve vzduchu jako miny, utíká vykřikuje nahlas to, co tenkrát si opakoval jako monotonní příkaz: Vydržet! Musím vydržet!

Slyšíte, sestro? Zdalo se mi, že říká vydržet ... Primář si rovná brýle na nose. Pokryvuje hlavou a jede za sestrou z pokoje. Jde po chodbě, hlavu skloněnu k zemi a v půli chodby zničeho nic řekne nahlas: — Za války jsem mu dával injekce kalcia na tu jeho tuberkulózu. Uhnal si ji po schůzích a v lomu. Potřeboval klid, pořádne se najist. Neměl na to čas ani penize. To byl jeden člověk, který ke mně chodil s nemocí; byl totiž, ještě druhý, o tom jsem slychal, ten byl legendou. Ríkali mu Rudý komisař ... Vykolejil však s muničí — Rudy komisař, prestrelka v lesích, vylepene illegální Rudé právo na lesních cestách. A lidé mu říkali Rudy komisař a gestapáci taky. Nikdo neznal jméno. Ani já. Léčil jsem Jiřího Havránka, o Rudém komisaři jsem slychal. Jen jsem si říkal, že to je on, že to musí být on. Ale radší jsem se ho neptal. Chodil ke mně z Bořiny pěšky, říkal jsem mu, člověče, vše se musíte střít, a on na to, že to nejdé. Přestal chodit, když Němcí vylepili

letáčky se zatýkáčem. Bylo tam napsáno, že Rudý komisař, jménem JIRI HAVRÁNEK ... chápete, sestro ...? Představte si, ten člověk žil v Bořině, v chalupě vedle zámku, kde byla poddůstojnická škola SS, a s těmi, s umrlčími lebkami se denně potkával, v podšívce nosil zašítá Rudá práva, obcházel partyzánské bunkry v lesích, byl členem řetězu, chápete, sestro? Letáky, výbušiny, rozkazy. Stval se a oni ho štvali, i když bez jména. A pak vyhazoval však. Byl s ním ještě dva. Jednoho z nich chytily. Mučili. Rekl jím všechno. Havránek tehdy zmizel. Ve vši nechal ženu a dítě ... Ríkal jsem si, kam šel? Jak mu je ... kdybych mu moh dát aspoň injekci! Jednou v noci ke mně přišel člověk pro kalciové injekce ... ale on to nebyl ... na nic jsem se nezeptal a dal jsem mu o balíček více, a strkal ho že dveří, jděte, jděte, člověče, rychle ... a kdyby bylo třeba, přijďte ... Je neuvěřitelné, že to vydržel. Jaký lék našel proti té tuberkulóze, která mu prolezala plicí? Ty injekce na to nestála. Snad ten vzduch ... Ach ... zdřímneme si, sestro, že?

— Ještě se tam podívám. K němu, — říká sestra.

— Jděte, jděte, a primář si rovná brýle na nose. Je unaven. Kdopak by nebyl unaven v těch prvních omamných dnech svobody? Usnul za stolem na židlí.

Sestra stojí u lůžka. Před chvílí ke jménu na tabulku připsala 44 let. Teplomér je nepodplatitelný. Horečka drží svou oběd dál.

— Co se vlastně stalo s Jiřinou? řekne zničehonic Havránek, ale už zas jen nesrozumitelně brumlá a hasí sebou na lůžku.

Museli ji přece zavřít! Bili ji ... a, a mlátili. Měla tak úžasně bílou pleť a hnědou se ji dělaly modřiny ... a do zubů tě bili, Jiřino? Do úst! A co Honzík? Co? Museli ji přece, Jiřino, zavřít, někam tě odvezli, možná ti tlouklí hřebíky za nehty, oni to přece dělali. Žiješ ještě? Žiješ, nebo tě zastřelili v lomu na Modré hoře? Jiřino? Žiješ, vím to, nemohil tě přece ubít ... vlasy ti voněly tolík skořici, všechno tě bolelo, vid, vid, vid, vid ...?

A nemocný usíná spánkem, který od sebe odhání vidiny a představy.

Je ráno. Sestra běží od Havránka z pokoje za primářem, honem, kouskouje slova, horečka klesla, horečka klesla, pane primáři! Primář mlíčí, jde, chvátá, aby to viděl, mohlo by to být ještě nebezpečné, myslí si, ale v duchu je přesvědčen, že zápal byl zdrobnán. Vydrž!

K polednímu nemocný otvřel oči. Snaží se je otevřít, ale buší do nich jehly slunce, světla, té bílé všeude kolem. Někdo sedí vedle něho ... má zelený kabát ... A ruka nemocného se začne pohybovat po příkrývce, posunuje se k té ženě, její ruka jde vstříc té plouzici se po bílém povlaku. Ani jeden nefekné slovo. Mlčí. Divájí se na sebe. A ruce se setkávají. Už je třeba něco říct, něco promluvit, něco ... Kolik jen už uběhlo minut? A oba mlíčí. Rekl něco, Jiřino!

— Pozdravuje tě Vašek Košťál ... je zase starostou ... — vyděche.

Konečně: To slunce přelézající židle, postel, stoleček je úplně jiné. Nesmírně hřejive. A voni, to slunce! Nikdy přece nevonělo. A ted, jak kdyby rozeznívalo droboučkou špetku skořici ...

TAM KDE VLÁDNE

Vzpoura, která vyplukla na zaoceánském portugalském parníku Santa Marii a která vyvolala živý ohlas v celém světě, mohla by být nazvána nejrromantičtějším námořním příběhem XX. století, když bychom zapoměli o smutném pozadí této neobvyklé příhody. Lod' v rukou kapitána Galvao a jeho spiklenců, pronásledování, jehož se zúčastnila letadla a lodě Spojených států, Velké Británie, Španělska a Portugalska, šťastné zakončení v brazilském přístavě Recifu — to všechno bylo komentováno tiskem celého světa, jehož pozornost se pojednou soustředila na malém státečku Pyrenejského poloostrova.

GENERAL SALAZAR

Portugalsko (s ostrovem Madeirou a souostrovím Azory) měří 92.200 km² a má 9 milionů obyvatel. Je státem rolnickým s velmi nízkou hospodářskou úrovní, ač se tu nachází dosti bohatá ložiska volfrámu, uranové rudy, kamenného uhlí, cínu, mědi aj. Přírodní bohatství leží nevyužito, těžký průmysl neexistuje. Průmysl se omezuje na výrobu polotovarů se surovinovou základnou z kolonií, dále pracují rybářské konzervárny a prádelny.

Tento stát můžeme klidně nazvat poslední tvrzí zaostalosti a temnoty na starém evropském kontinentě. Dopisovatel londýnského „Times“ takto charakterizuje zdejší život: „Pobyt v Portugalsku je výletem do minulosti“. Hospodářské a společenské převraty, které otřásaly celým světem, byly v této zemi pouze slabou ozvěnou.

Portugalský národ je jedním z nejubožejších národů v Evropě, hospodářsky je závislý na cizích monopolech, hlavně amerických a britských. Samozřejmě, že následky takového hospodaření jsou smutné. Postačí, když si uvědomíme, že státní příjem na 1 občana činí ročně 155 amerických dolarů a denní průměrný výdělek průmyslových dělníků je 16–17 eskudo. Na příklad: 1 kg chleba stojí 4,5 eskudo, kg masa 20–30 eskudo. Nedivme se tedy, že ročně připadá na osobu asi 10 kg masa.

V Portugalsku už 10 let vládne generál Antonio Salazar, který v poměrně krátké době po vojenském puči v 1926 r., zavedl v této zemi fašistickou diktaturu, podle italského vzoru. Portugalský národ se sice postavil proti panujícím poměrům, hlasujíc pro kandidáta opoziční strany generála Delgado, avšak následkem zfašování volebních výsledků stal se presidentem Americe Tomas, lépe Salazarovi odpovídající. Generál Delgado vyemigroval do Brazílie a začal shromažďovat okolo sebe opoziční portugalskou emigraci.

Vzpoura na Santa Marii byla připravena a provedena s pomocí těchto kruhů a jejich zásluhou bylo srdečné přivítání kapitána Galvao v Brazílii.

Malé a ubohé Portugalsko je současně téměř koloniální velmoci. Portugalské „nemovitosti zámořské“ v Africe — Angola, Mozambik a Portugalská Quinea, mají rozlohu větší než 2 miliony km², neboli 20 x více než celé Portugalsko (6 x více než měří území Polska) s více než 11 miliony obyvatelů. Domorodci se

živí chovem dobytka a pěstováním třtiny cukrové, bavlny, čaje, kosových palem a rýže. Kromě toho je v Angolii ještě naleziště diamantů.

V portugalských koloniích vládne ještě větší zpátečnictví než v samé metropoli. Např. z 6 miliónů mozaických domorodců studuje na středních školách pouze 50 mladých černochů a pouze jeden ukončil universitní studia v hlavním městě Portugalska — Lisaboně. Vláda Salazarova se všemi silami snaží o odizolování svých kolonií a zabránění vzdálení osvobozenecného hnutí, které se rozlévá po celé Africe. Tato politika nese intenzivnější kolonializaci těchto území a také vojensko-policejnou akce. Pouze v Angolii se v 1959 r. osídlilo 13 tisíc nových usedlíků. Současně jsou stále hustější obsazovány hranice kolonií novými vojenskými a policejnými oddíly.

Portugalské vládní kruhy, v jejichž čele stojí Salazar, přiliš věří v úspěch teroristických metod a

při každé příležitosti zdůrazňují, že Portugalsko se svých afrických kolonií nevzdá, bez ohledu na změny, které mohou nastat v jiných částech tohoto světadílu. Tuto politiku výstižně ukazuje prohlášení jednoho významného portugalského úředníka, který v Angolii prohlásil: „Byli jsme tu 500 let a ještě tu 500 let zůstame. Nebudeme se příliš trápit otázkou, jak to uskutečnit“. Toto prohlášení jasné ukazuje vztahy vlády Salazara k otázce portugalských kolonií. Poslední události na Santa Marii a vzpoura proti režimu Salazara, která vypukla na území Angolie a také v jiných koloniích, zlehčují význam tohoto prohlášení. Ukazují také, že existuje silná strana, která nesouhlasí s dosavadní vládní politikou Portugalska.

Kapitán Galvao nazval příběh Santa Marie prvním úsekem likvidace fašismu, zaostalosti a temnoty v Portugalsku.

KROKODILY NA EXPORT

Londýnsky ilustrovaný týždenník „The Sphere“ priniesol reportáž o novom druhu zahraničného obchodu. Ide o to, že listina exportných tovarov Severnej Rhodézie sa popri bežných druchoch tovaru rozšírila o živé krokodily.

Okolie mesta Livingstone v Afrike bolo už dávnejšie známe produkciou krokodilich koží prvotriednej akosti. Tento tovar bol vysoko cenéný na zahraničných trhoch. Až pred nedávnom sa prišlo na myšlienku exportovať živé krokodily.

Začalo sa to vtedy, čo do Livingstonu prišiel podnikavý Američan Artur Jones, obyvateľ mesta Slidell, v štáte Louisiana. Ako majiteľ zoologickej záhrady vo svojom rodnom meste naplánoval si nákup 50 živých krokodilov pre americké záhrady.

Podnikavosť pána Jonesa priniesla prvé výsledky. Zorganizoval vel' a pomocníkov a začal pol'ovačky na početných prítokoch rieky Zambezi. Najlepším spôsobom chytania živých krokodílov sa ukázala metóda vykopania hlbokých jám pri brehoch rieky. Krokodily uštvané stálym naháňaním pomocou

lasa a mocných lán postupne vtrhali do tejto pasce. Zaujímavé pritom bolo, že sa nebezpečné krokodily prestali brániť a stali sa celkom bezradné v momente, keď sa im zaclonili oči. Pomocou kanoe či obyčajnej loďky potom už celkom bezpečne previezli aj najväčšieho krokodila do tábora výpravy a neskôr ďalej do Livingstone.

Cesta s nákladom krokodílov do Livingstone nie je však l'ahká. Nebezpečné katarakty na Zambezi nedovolujú transport po rieke. Z osady Mambowa až do Livingstone museli krokodíly previezť nákladnými autami. Až po prichode na miesto vstupili ich do osobistne skonštrurovaného bazénu, kde sa krokodíly aklimatizovali pred ďalšou cestou do cudziny.

Krokodíly si rýchle zvykajú na ľudí a už po niekol'kých týždňoch jedli z ruky dozorcov bez toho, aby sa u nich zjavili útočné sklony. Export živých krokodílov stáva sa čoraz lepšie organizovaným obchodom. Teraz pôjde o to, aby takto neboli aj v tomto štáte vykynožené všetky krokodíly, tak ako sa to stalo v Egypte.

VOJTECH LOBOTKA

Fotografie predstavujú vystúpenie sovietskeho cirkusu „Zlatý klinec“ programu — levý jazdia na koňoch.

KLÁRA JARUNKOVÁ

OBLÓ ČIK S MUŠ- KATMI

Istá vec, že sa u nás pod Roháčmi nemáme veľmi na čo pozerať. Kopce — tie sú pre výletníkov, my na ne hľadíme, len keď nás začne lúpať v kolenách. „Aha“, poviem, „ide dážď, potok sa vyleje.“

Pravda, máme tu kino, ale to hrá len raz do týždňa — dvoch. A hoci kedy veru všeljaké daromnice.

Ale keď príde v sobotu autobus — to je už iná vec. Nahusto poškľadáme do oblokov muškátov, usádime sa za ne a hneď máme ako na člani život našej dediny.

— Mamko, — vzdychne moja dievka do muškátov, — Bielkovie Stefan na urlaub prišiel!

— Ktorý je to?

— No ten, čo je vojakom v Čechách, pozrite!

— Aha. A starý Gonda si šikuje učiteľku, to zas bude mať Gondulu reči: naša Zuzka sem, naša Zuzka tam.

— A Paľkovcom idú z Bratislavu!

— Mitrovie Anča neprišla?

— Nie. Nevidno ju.

No, Mitrovka sa zas naplače pri panej Márii. Ach, sú to len deti! Už dva mesiace sa na mater neobzrie a veru by mohla, zo Žiliny je sem len skok, keď sú tieto autobusy.

— Asi nemá kedy. Frajera si našla.

— No len no! Aby ešte neplakala. Frajera dneska je a zajtra nie. Mať je len mať, kto ju môže mať. Ešte ide dakto?

— Nik. Len výletníci.

— A či bol ten kočík na autobuse? Hádam len nevezú malô na Roháče?

Pravdaže, nikto dieľa na Roháči neviehol. Keď hlavný zhon utichol, vystúpila spoza autobusu mladá rodinka a tiskajúc pred sebou kočík, pobrala sa dolu dedinou.

— Mamko! Kto sú to?

Skôr ako sme ich stihli rozpoznať, zastavili sa mladí rovno oproti nám, až sme rýchlo zatiaľali riedku záclonu.

— Ved' je to Jano Harajov!

— A s tou paníčkou doktorkou!

Vtedy už starí Harajovci vystúpili na veľký kameň pred dverami a ostatí stáf, ako kráľovská dvojica v kine.

Jano vybral z kočíka dečko a ponúkajúc pred sebou doktorku, vydal po troch schodoch — kameňoch.

Doktorka pobozkala Harajke ruku a zvídala sa so starými.

Jano otrčil perinku starým rodičom a potom podal dieľa žene.

Vtedy sa Harajka pohla, s pláčom sa vrhla k synovi a začala ho objímať, pohládzat. Jano túlil matku k sebe a druhou rukou ponúkal všetkých dnu. Doktorka niesla dečko. Opustený kočík ostal na ulici.

O chvíľu poň vybehol rozhorúčený starý Haraj.

Z celého výjavu sme nepočuli ani slovko. Dobre sme však vedeli, čo sa odohrávalo, lebo sme navyknutí na nemé výjavy. V našom kine málokedy ide zvuk a predsa vieme, čo sa na obrazu odohráva, ba aj to, čo bude nasledovať. Takto sme sa naučili hádať, vďaka našej naničodnej kinovej mašine.

— Ja tej paníčke nezávidím, mamko, — povedala moja dievka.

— Nože nekuvikaj — napomenu-

la som ju. — Inakší tvrdohlavci boli a vnúča ich pomerilo. Harajka je planá žena, ale kresťanka je dobrá. Malô ju obmäckí.

V nedelu ráno obháňal starý Haraj kurence na zárez. Poslala som dievku, aby mu pomohla. Skántrili štyri. Dve vraj na obed a ďve Janíkovi do Bratislavu.

Aj škibať im moja dievka pomohla. Keď kurence obárali, počula Harajku zhovárať sa so synom.

— Nie, mamka — vravel, — je to aj moja vôle.

— Ale kdeže, synku, mať si dieťa lepšie pozná ako ono samo seba. Ja viem, že je to nie z tvojej hlavy.

— Mamko, — povedal Jano mierne, — mám Evgu rád a o všetkom sme sa dohovorili. Nič nerobíme jeden bez druhého.

— Opantala ťa!

— Ak budete takto rozprávať, tak ju tu nenecháme, ani Janíku.

— Ale syn môj, — zašveholila Harajka sladko, — tak ich budem mať ako svojich.

— No a nie sú vaši?

— Sú, pravdaže sú. A všetko dáme do poriadku, nik sa o tom v Bratislave nedozvie. Pánboh aj tak vie, že s tým sobášom, to si musel. Odpustí. Ale dieťa... dáme do poriadku.

— Mamka, — povedal Jano zlostne. — Nič som nemusel! Všetko robím tak, ako chcem a vás prosím, aby ste môj život nenaprávali. Dúfam, že ste si to za tie dva roky rozmysleli a že maličký... bude mať starkú aj starkého.

— Akože, — vyronila Harajka slzu, — akože by nemal. Len mi ho

NAUKOWCY FARBUJĄ POTOKI W TATRACH

Od dłuższego czasu prowadzi się w Tatrach intensywne badania ich geologicznej i hydrologicznej budowy. Ostatnio uczeni katedry hydrologii Uniwersytetu Warszawskiego, którzy chcą zgłębić tajemnice przepływu wód pod Tatrami, po czynili pierwsze próby barwienia potoków farbą pochodzenia organicznego, tzw. fluorescyna. Taka metoda pozwala ustalić miejsca, w których wypływają potoki górskie.

Na podstawie stopnia rozszerzenia farby uczeni orientują się również, czy potok płynący pod skałami zostanie wzboagacony przez jakieś podziemne dopływy czy też nie, co pozwoli wnioskować o hydrologicznej budowie całych partii gór.

Próbne barwienia potoków zastosowano w rejonie Czerwonych Wierchów. Ponieważ metoda ta przyniosła dobre wyniki, będzie się ją stosować do dalszych badań.

SENSACYJNY PROCES W ANGLII

W Anglii zakończyły się jeden z najbardziej sensacyjnych procesów powojennych. 65-latek S. Havey z małego miasteczka Rhyli stanęła przed sądem oskarżona o zamordowanie przed 20 laty swojej sublokatorki, o nieujawnienie jej śmierci oraz o pobranie ponad 2 tys. funtów szterlingów alimentów nadsyłanych na adres zamordowanej przez 20 lat przez jej byłego męża.

Oskarżonej nie udowodniono morderstwa. Na rozprawie stwierdzono, że sublokatorka zmarała prawdopodobnie śmiercią naturalną. Oskarżona ukryła zwłoki w żelaznej szafie, w której przypadkowo odkryty jest jej własny syn. Skazano ją na 15 miesięcy więzienia za nieprawne pobieranie alimentów.

tu nechaj, Janíčko, aj s řou, dobre ich opatřim.

V neděli večer odprevádzali všetci Harajovci Jana na autobus. Najdlhšie sa odoberal od svojej bledej ženy.

— O dva týždne príde po ňu, — povedala moja Marka. Nie že by sme boli dačo cez sklo počuli. To, že nevesta tu ostane i s dieťaťom, vedela už celá dedina. Aj to, že kym bude Jano preč, dajú Harajovci chlapca po kresťansky pokristiť. Stari Bielkovci pôjdu za krstných.

Ked' sa vracali z odprevádzania, viedla Harajka doktorku popod pazuchy a starý pyšne tiskal kočík s vnúčikom.

— No vidíš, — povedala som dievke, — malô ich zmierilo. Ani sú nie riadne sobášením, len tak nacivile a vidiš Harajku si nevestu uctí, ked' jej vnuka dala.

— Ked' vtáčka lapajú, pekne mu spievajú, — povedala moja dievka. — O nič radšej ju nemá ako predtým.

A bola vám to pravda, tak ako moje dievča povedalo. Raz darmo, viac chodí do kina, lepšie sa naučila rozumieť obrazom bez hlasu.

V pondelok sa ešte Harajka viedla s nevestou, ale v úterok, ked' k nim prišli starí Bielkovci, vypukol v chalupe oproti nám taký haramtanec, že Harajku bolo počuť až na horný koniec. Všetci starí tak doskakovali do doktorky, že sa aj s dečkom musela zamknúť do prednej izby.

Tam potom uložila chlapca do kočíka a žalostne plakala, až kym sa nezotmilo.

Z bývalého mesta Turku, najdôležitejšieho prístavu juhozápadného Fínska, dnes sídla fínskej a švédskej univerzity, viedie cesta moderným autobusom do krajiny „fínskych jazier“, do labiryntu nespočetných jazier, riek a ostrovov neobyčajnej krásy. Vodné plochy v nekončnej šírke lesov dodávajú krajine zvláštny ráz. Právom sa nazýva Fínsko „krajinou tisícich jazier“. Sú to vodou naplavené kotliny, jamy, úžlabiny, ktoré tu v davných dobách

naplní suchou 80 — 120 stupňovou horúčavou, ktorá vzbudzuje silné potenie. Účinnosť potenia sa zosilňuje prikladaním čerstvého brezového dreva. Po horúcom parnom kúpeli sa človek ochladí v studenom jazere — v zime, dokonca v snehu. Asi 80% všetkých fínskych bytov má saunu a v provincii Mikkeli, na juhu Fínska, až 92 percent. Návštěvníkom Fínska sa zdá bohatstvo jazier a práve tak aj obrovské lesné plochy, ktoré po-

V krajinie 70 000 jazier

hlboko vyhlbil Iadovec. Počet jazier, ktoré sú kartograficky zažnané, je 35 000. Ale keď k nim pripočítame aj malé, ich počet sa zvýší na 70 000. Je to takmer 12 percent celej rozlohy krajiny.

Mezi týmito jazerami sú idylky postavené, na červeno a hnede natreté malé domčeky — sauny. Čo sú to sauny? Žulové kamene, rozzeravené vnútri spálením suchého brezového dreva. Tým sa domček

kryvajú 71 percent všetkej pôdy, niečím neobyčajným. Lesy sú základom fínskeho hospodárstva. Zo stromov tu prevláda odolná borovica, ktorá sa vo veľkej miere spracúva. Smrek sa používa najmä na preglejky a výrobu nábytku. Okrem toho je pre Fínsko charakteristická breza. Všetky tri druhy stromov sú cennou surovinou pre celulózky a papierenský priemysel.

Pristav Turek

Možno aj potom, ale to sme už nevideli.

Na druhý deň ráno vyšla doktorka z domu s kanvičkou v ruke. Janíčka, zakrúteného do peknej farbiej deky, niesla na rukách. Chvíliku postala pred domom. Veľkými čiernymi očkami hľadela diefa rovno do našich oblokov. Čerstvý mrázik mu začal maľovať líčka na červeno.

— Pozrite, mamko, — zhíkla moja dievka, krásnô je ako kvet.

— No len si oči nevyoč, — potisla som ju od obločka, — máš ešte dosť času deti obzerať. A kdeže ide s tou kanvičkou?

Vyzerala to tak, že sama nevie, kam má ísť. Až po chvíli sa pohla doňu dedinou a vošla do „retích“ Harajových susedov. Do Bielkovcov, čo mali byť krstnými.

Vojšť teda vošla, ako boh prikázal. Ale keď vyšla von, krví by sa v nej nebola dorezal. Len diefa pokojne žmurmalo čiernymi očkami a líčka mu rozkvitali ako pivónie.

Od Bielkovcov sa pobrala doktorka do Jednoty. Nehľadela vpravo, ani vľavo, mohli sme si pokojne aj obloky pootvárať. Kvôli doktorke by sme si boli mohli. Ale kvôli Harajke sme sa neopovážili. Cez otvorený oblok prednej izby poszerala za nevestou a zlostné oči jej blýskali z bielej tváre, až keď sa jastrab zahľadí na kurča. Tak sme radšej pre istotu spustili aj záclonu.

A dobre sme spravili, lebo doktorka sa už vracala domov a niesla s Jednoty umelé mlieko v plechovici. Ked' prišla pred nás a Hara-

jovie dom, odohrala sa taká vec, na akú sa poriadnemu človeku ani díval neehodno.

— Zahubíť ho chce, — zjazačala Harajka, Iudia boží, môjho Janíčka vo diefa chce zo sveta zniesť. Prachom ho ide nadzgávať!

Doktorka nevravela nič... Len keď sme všetci pootvárali obloky, zastala a povedala viac nám, ako svokre:

— Musím ho voľačím nachovať, keď mi mlieko nedáte.

Vtedy moja dievka schytala mliečnik, vybehlá na ulicu a naliala doktorke plnú kanvičku mlieka.

— Hanbite sa, tetka, — povedala Harajke, celá sa trasúc, — pána boha za nohy taháte, ale pri sebe ho nemáte ani za neche!

— Ja že nemám boha pri sebe!

— zjazačala Harajka. — Za to, že nedám mlieko pohanovi, že materinskú lásku v sebe premôžem a keď je aj moje vlastnô, nedám! Na srdce si stúpim, ale nedám pohanovi. Ved' by ma pánoboh potrestal, keby som dala!

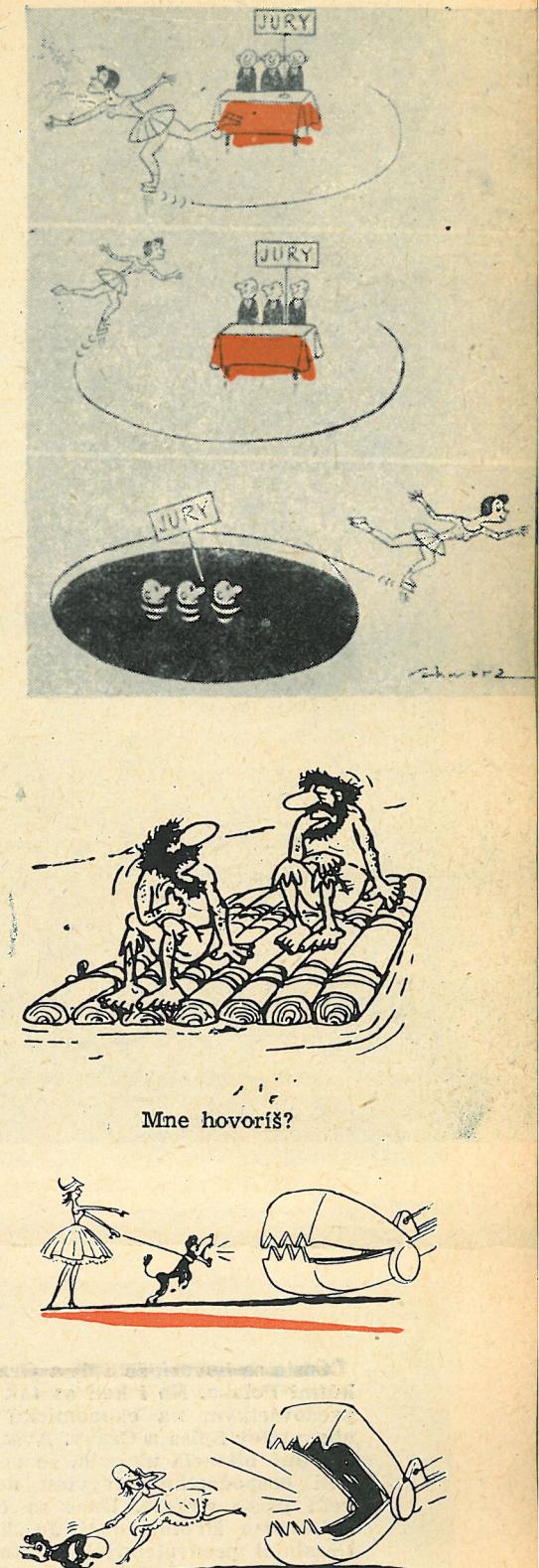
A potom začala moju dievku preklinať, až sa všetky obloky od hrôzy zatvárali.

To som už nemohla nechať tak a vybehlá som von. Dievku som strčila do pitvora.

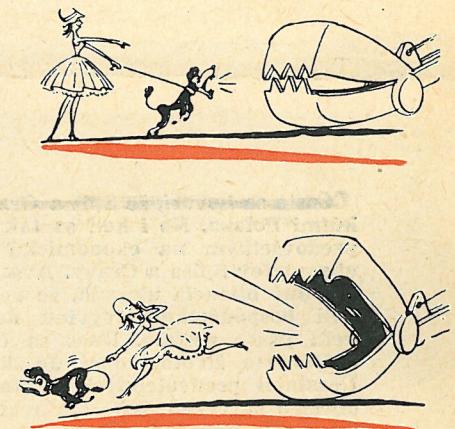
— Nerúhaj sa Beta, — povedala sam Harajke, — a moju dievku nechaj na pokoji. Kresťanka si teda dobrá, ale človečenskému citu nemáš a nikdy si nemala. Nielen k cudzímu, ale ani k svojej vlastnej kvei. A za to sa veru môžeš hanbiť.

Potom sme sa všetci skryli do domov.

Ked' sa blížilo k obedu, doktorka

Mne hovoríš?

opatrne spúšťala kočík po kamených Harajoviech schodoch. Na ulici vyložila na parádnú perinku nevelký kufr a flašu s naším mliekom opatrne zakrútila do teplej plienky. Potom sa poobzerala a zazrúc moju dievku medzi muškátkami, smutne jej kývla hlavou.

Potom sa pustila dolu dedinou smerom na Trstenú. Kočík s chlapčekom vyskakoval po kamenistej ceste.

Plakali sme i s dievkou, ako keby to malé bolo naše.

A môj starý, hanba spomínať, hrešil, ako keby čítal z kalendára. Až som sa čudovala, že tak pozná všetkých svätých, lebo môj starý, moje neštastie, je najväčší bezbožník v dedine.

Ked' sa dostal konečne až k svätému Silvestrovi, schytal bič, hodil si na hlavu baranicu a šiel zapriahnuť koníka do voza.

Pred Harajovcami zastal a do prázdnich oblokov ešte raz zopakoval celý kalendár. Potom šibol koňa a divým evalom sa pustil za doktorkou, až sa za oblokmí Iudia

prezehnávali.

Vrátil sa len večer. Vlak do Bratislavu ešte chytili.

Bezbožník je ten môj starý, od sobáša v kostole neboli. Ale srdce má dobré. A dievka, boh mi odpusť, je celá po ňom.

A teraz mi povedzte, či u nás treba niekomu kino alebo inakšiu komédiu.

Netreba, veru netreba.

Ked' má človek susedov ako my, tak sa veru má na čo dívať. I smieť by sa mal na čom, keby sa mu akurát nechcelo plakať.

Pohľad na Łapsze Niżne

Často sa hovorí, že Spiš a Orava sú zaostalými kútnimi Poľska. No i keď sa tak hovorí, myslí sa predovšetkým na ekonomickej stránke života obyvateľov Spiša a Oravy. Avšak posledná predvolebná bilancia ukázala, že veľa sa urobilo na poli hospodárskeho vývinu dediny, hoci ešte veľa práce zostalo. Dnes sa chceme zaoberať kultúrnym životom obcí. Je skutočne zaostalý? Účastníci predvolebných stretnutí vo všetkých obciach sa veľmi často sfraňovali, že kultúra nezaujímalá národné výbory tak, ako by to malo byť. Túžba ľudí po kultúre je samozrejmá. Je tým väčšia keď obec zapoja na elektrickú sieť atď. Bohužiaľ záujemci dostávali veľmi nepresné odpovede na otázky, čo v tomto obore má sa v najbližšom čase urobiť. Je správne, že ľudia sa dožadujú a dufajú, že nové výbory pomôžu v riešení tejto otázky. Nežiadajú túto pomoc od jedného človeka — pracovníka kultúrneho oddelenia Okresného národného výboru. Národný výbor je predsa širším pojmom...

V Łapszoch Nižnych je dychovka. Hraje na nástrojoch, ktoré pamätajú Napoleona. Ale muzikanti predsa chcú hrať a nie prednášať dejiny. Ak by tento súbor bol na priemernej úrovni, nebola by o ňom reč na prvom mieste. Ale podľa mienky znalcov je to výborný súbor, ktorého členmi sú Poliaci a Slováci, starší a mladší a všetkým tátó kultúrna koegzistencia je na prospch. Kto im pomôže v ich starostiah? Od kial zoberú 100.000 zl na nové hudobné nástroje? Sami dávajú veľa: systematické skúšky, vyučovanie mladých, účasť vo verejných podu-

tiach, hradenie drobných nákladov s tým spojených. Na koho sa majú obrátiť o pomoc a komu by malo záležať na ďalšom rozvoji tohto súboru? Myšlienky sú správne. Čakáme pomoc od národných výborov a iných organizácií.

Problém pomoci ľudovým umeleckým súborom netýka sa len finančných nákladov. Prvým boľavým miestom možno nazvať nedostatok inštruktorskej pomoci. Je to panenská pôda. Niekoľko snád bude namietať, že inštruktori, to je tiež otázka peňazí, lebo je ich treba platiť. Nie je to pravda. Napríklad Spoločnosť Čechov a Slovákov má na tento účel peniaze a nemôže nájsť kvalifikovaných ľudí. A práve preto musí sa zmeniť politika kultúrneho oddelenia Krajského národného výboru. Jedným slovom kádre sa musia nájsť, toto nie je a nemôže byť nemožnosťou v krakovskom vojvodstve, ktoré má tak bohaté kultúrne tradície. To isté treba povedať o inštruktorských publikáciach a repertoáre, ktorých sa pocituje potrebu a nedostatok.

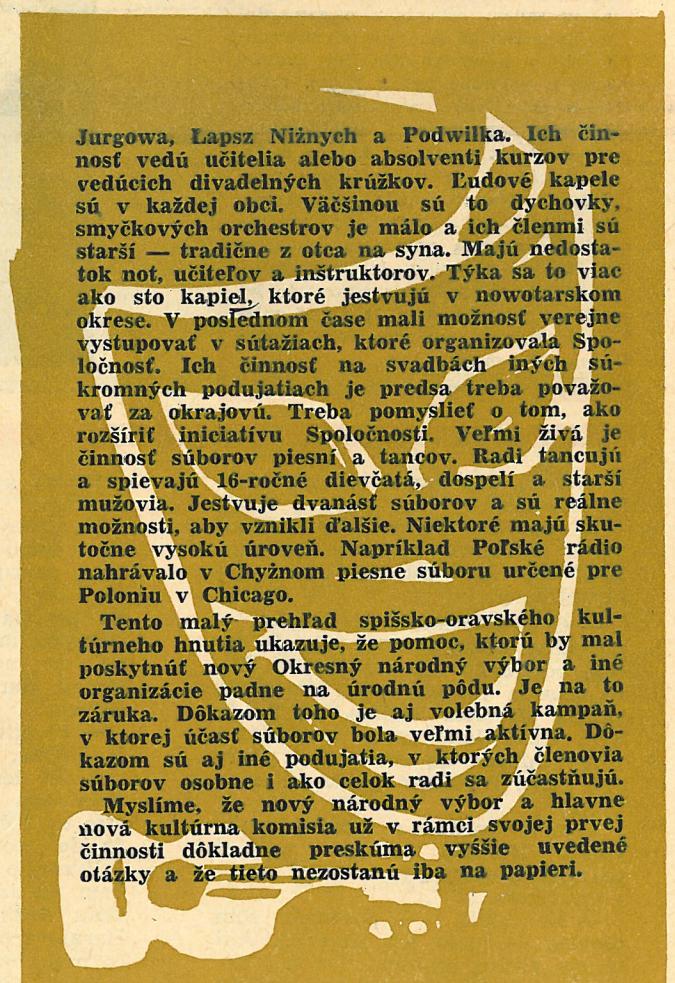
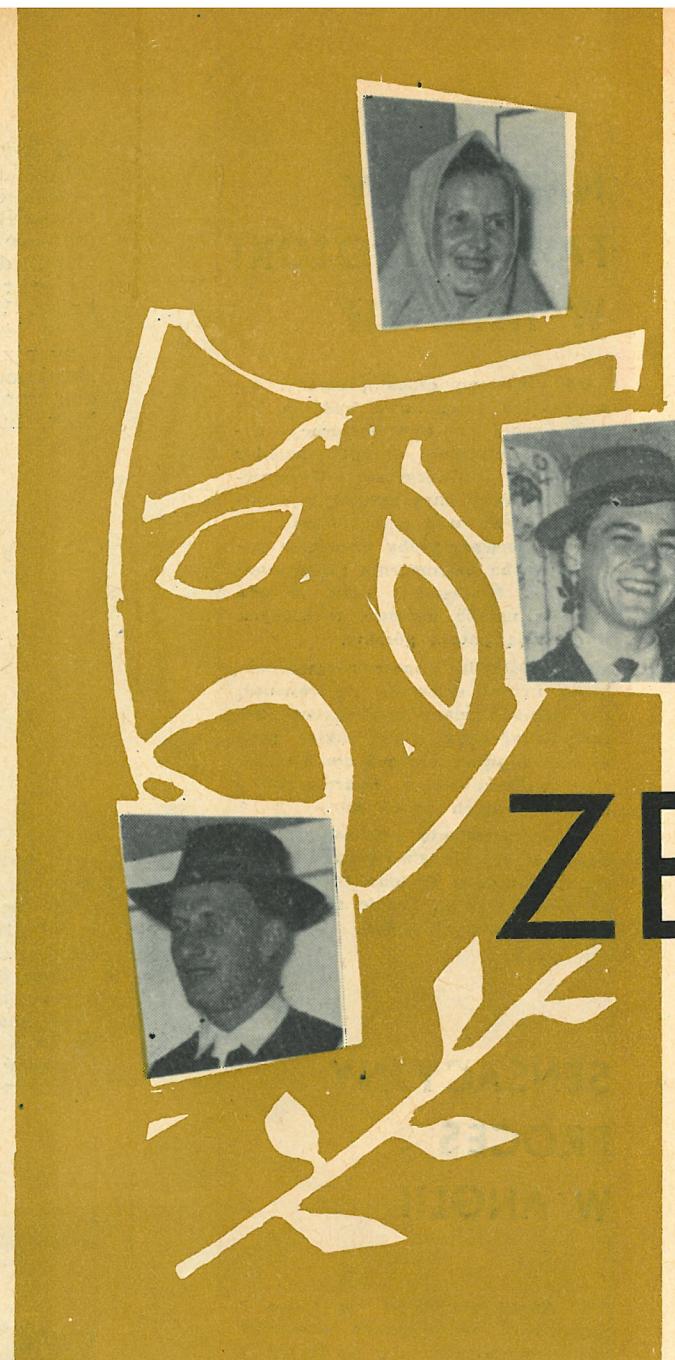
Kultúrno-sociálna Spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku, cestou svojich Obvodných výborov a Miestnych skupín na Spiši a Orave urobila veľa, aby ľudové umenie pokračovalo vo svojom vývoji. Jestvuje 16 ľudových divadelných súborov, ktoré majú priemerne 15 členov. Ich repertoár je široký, od „Oravskej svadby“ až k českým, slovenským a poľským klasikom. Pekné úspechy dosiahli súbory z Piekielnika,

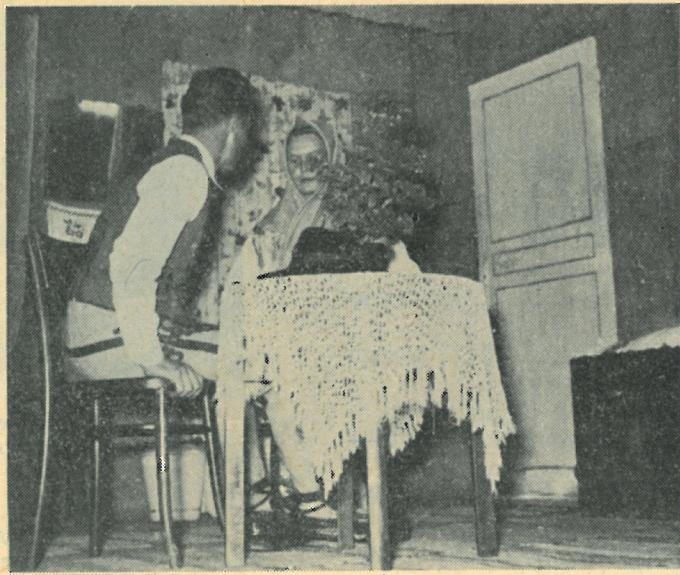
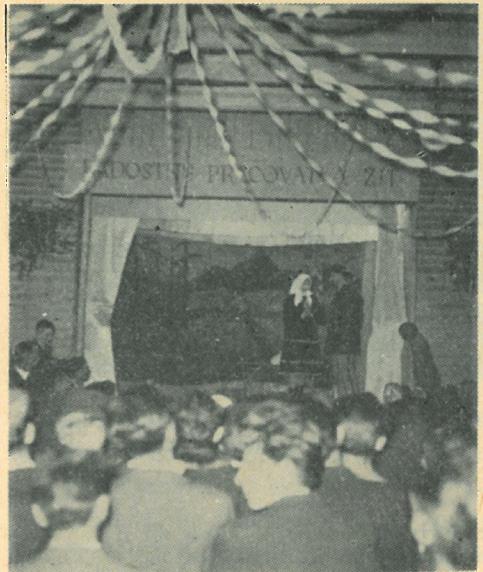
Jurgowa, Łapsz Nižnych a Podwilka. Ich činnosť vedú učitelia alebo absolventi kurzov pre vedúcich divadelných kružkov. Ľudové kapele sú v každej obci. Väčšinou sú to dychovky, smyčkových orchestrov je malo a ich členmi sú starší — tradične z otca na syna. Majú nedostatok not, učiteľov a inštruktorov. Týka sa to viac ako sto kapiel, ktoré jestvujú v nowotarskom okrese. V poslednom čase mali možnosť verejne vystupovať v súťažach, ktoré organizovala Spoločnosť. Ich činnosť na svadbach iných súkromných podujatiach je predsa treba považovať za okrajovú. Treba pomyslieť o tom, ako rozšíriť iniciatívu Spoločnosti. Veľmi žívá je činnosť súborov piesní a tančov. Radi tančia a spievajú 16-ročné dievčatá, dospelí a starší mužovia. Jestvuje dvanásť súborov a sú reálne možnosti, aby vznikli ďalšie. Niektoré majú skutočne vysokú úroveň. Napríklad Poľské rádio nahrávalo v Chyžnom piesne súboru určene pre Poloniu v Chicago.

Tento malý prehľad spišsko-oravského kultúrneho hnutia ukazuje, že pomoc, ktorú by mal poskytnúť nový Okresný národný výbor a iné organizácie padne na úrodnú pôdu. Je na to záruká. Dôkazom toho je aj voľbána kampaň, v ktorej účasť súborov bola veľmi aktívna. Dôkazom sú aj iné podujatia, v ktorých členovia súborov osobne i ako celok radi sa zúčastňujú.

Myslime, že nový národný výbor a hlavné nové kultúrnej komisia už v rámci svojej prvej činnosti dôkladne preskúma vyššie uvedené otázky a že tieto nezostanú iba na papieri.

V Piekielniku

Členovia amatérského divadelného krúžku z Łapsz Nižnych, ktorí sa umiestnili na I. mieste v súťaži. Niektoré zábery z divadelných hier predvádzaných súbormi Spoločnosti

LENÉ SVETLO KULTÚRA

Konferansierom, ba viac výborným konferansierom, bol ako vždy Augustyng Bryja

To bol nápad! Rzepiska podľa „ŽIVOTA“ presvedčili všetkých, že Martania skutočne existujú. Vidíme ich na fotografiách

Dychovky hrajú...

Slávna komisia pozera...

Výsledky súťaže divadelných krúžkov, súborov piesní, tancov a kapie

I. Súťaž súborov piesní a tanca, konaná dňa 11.2.61 v Kacwine. Tri I. miesta obdržali súbory z Kacwina, Łapsz Wyżnych a Nowej Białej.

II. Súťaž amatérskych divadelných krúžkov:

a) konaná dňa 5.3.1961 vo Frydmane; I. miesto obdržal súbor z Niedzicy, II. miesto Kacwin, III. miesto Nowa Biala.

b) konaná dňa 12.3.1961 v Łapszach Niżnych, tri I. miesta obdržali súbory z Jurgowa, Łapszanki a Łapsz Niżnych. Tri II. miesta obdržali súbory z Nowej Białej, Niedzicy a Rzepiski.

c) konaná dňa 12.3.1961 v Jabłonke; I. miesto súbor z Piekielnika, Podwilka a Harkabuza, dve II. miesta Chyżne a Przywarówka,

III. Súťaž kapie:

a) konaná dňa 19.3.1961 v Niedzicy; I. miesto obdržala kapela z Łapsz Niżnych, II. miesto Krempachy a Łapsze Wyżne, tri III. miesta Kacwin, Jurgów a Nowa Biala.

b) konaná dňa 19.3.1961 v Jabłonke; I. miesto dve kapely z Harkabuza a kapela z Przywarówka a Podwilka. Prvé miesto tiež obdržala súbor harmonikárov z Oravy, dve druhé miesta obdržala Jabłonka a Chyżne.

... a hodnotí

DEŇ ČAKANIA

Prišiel k nám do izby, ešte sme boli v posteľi. Vyzeral bledý, chorý. Šiel pomaly, akoby mu každý krok spôsoboval bolesť.

— Čo je, dieta, bolí ťa niečo?

— Hlava.

— Nuž rovno do posteľi.

— To nič nie je.

— Chod' do svojej izby, prídem za tebou.

Ked' som prišla k nemu do izby, bol oblečený. Uložila som ho do posteľi skoro nasilu a zavolala som lekára. Prišiel, prehliadol syna a odmeral mu teplotu.

— Kol'ko má? — spýtala som sa.

— Stodva.

Lekár predpísal niekol'ko liekov, poučil ma, ako ich treba správne užívať. Šlo o l'ahšiu chrípku. Vrátila som sa do synovej izby, poznačila som si teplotu a dávkovanie liekov.

— Budem ti niečo čítať, chceš?

— Ako ty chceš, — odpovedal l'ahostajne.

Predčítala som mu z knižky o pirátoch, no cítila som, že ma nepočúva, že je akosi neprítomný duchom. V tvári mal čudný výraz.

— Prečo sa nepokúsiť zaspäť? Ja ťa zobudím, ked' bude treba užiť lieky.

— Nie, nie, radšej zostanem hore.

Ale nemusíš pri mne zostať, ak ti to je nepríjemné.

— Mne to nie je nepríjemné.

— Nie tak som chcel povedať. Nemusíš pri mne zostať, ak ti to bude nepríjemné...

Vyčkala som do jedenástej, kedy mal dostať lieky. Potom som odišla do mesta. Bol chladný zimný deň. Nakúpila som, čo bolo treba a ponáhlala som sa domov. Ked' som vošla do jeho izby, povedal slabým hlasom:

— Nechoď ku mnene, nesmieš dostať to, čo mám ja.

Ležal v tej istej polohe, ako ked' som odišla do mesta, pohľad mal upretý na

okraj posteľe. Odmerala som mu horúčku.

— Kol'ko mám? — apýtal sa netrpeľivo.

— Niečo nad sto. Stodva a štyri desatiny.

— Ved' som mal stodva. Tak lekár povedal.

— Teplota ti len máličko stúpla. Všetko je v poriadku. Nemusíš si robiť nijaké starosti.

— Ja si nerobím starosti, len stále musím na to myslieť.

— Na čo musíš stále myslieť? Vezmi si lieky.

— Mysliš, že mi ešte pomôžu?

— A prečo by ti nemali pomôcť?—

Znovu som vzala do ruky knižku a začala som čítať. O chvíľu ma prerušil otázkom.

— Mamička, čo myslíš, o ktorej hodine zomriem?

— Prosím?!

— Ako dlho bude trvať, kým zomriem?

— Ale ved' ty nezomrieš. Čo sa ti robí?

— Viem, že zomriem. Počul som, ako povedal lekár: stodva.

— Prosím ťa, či l'udia zomierajú pri horúčke stodva stupňov? Ved' je to skoro normálna teplota.

— Viem, že je to tak. Chlapci hovorili, že pri horúčke 44 stupňov už nemôžeme žiť. A ja mám stodva.

Celý deň čkal na svoju smrť. Od desiatej hodiny ráno. Len teraz som pochopila.

— Ty môj malý chudáčik! Ved' to je omyl. To je iný teplomer. Sú dva druhy teplomerov. Na jednom je normál na teplota 37 stupňov a volá sa Celziov, na druhom 98 a volá sa Fahrenheitov teplomer. To je tak ako s kilometrami a mil'ami.

— Isto vieš, že je to tak? — pýtal sa vzrušene.

— Ako vrvávam. Presne tak. Ako kilometre a míle. Vyrátaj si napríklad, kol'ko kilometrov je 70 mil'.

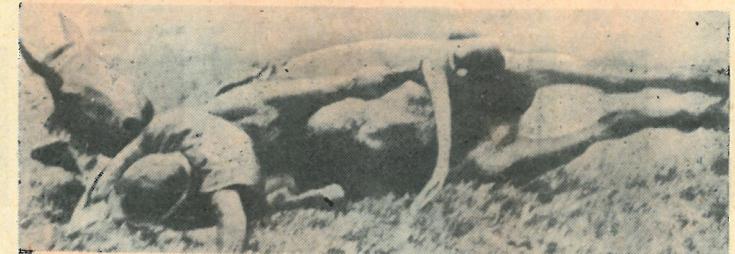
— Teraz už rozumiem, — zvolal natešene a z jeho očiek pomaly mizol strach.

Preklad: E. J.

Jezdec omráčený úrazom neztratil vedomí a pevně držel za uzdu vydešené zvíře.

Nedbalý ošetrovateľ priviedl jezdca a koně do smrteľného nebezpečia. Trestuhodné zanedbání se stalo príčinou, že švédský jezdec Agne Larsson a jeho kůň „Gejsa“ by byli majetom priblížení. Během dostihu na trati Jagersro u Malmö se uvolnila nedbale zavázaná ochraná bandáž na koňské přední levé noze. Potom se bandáž zamotala mezi koňskými nohami a jezdec s koněm, kteří byli blízko vítězství před samotným cílem se zřítili na zem. Naše obrázky Vám ukazují první chvíle tohoto dramatického dějství.

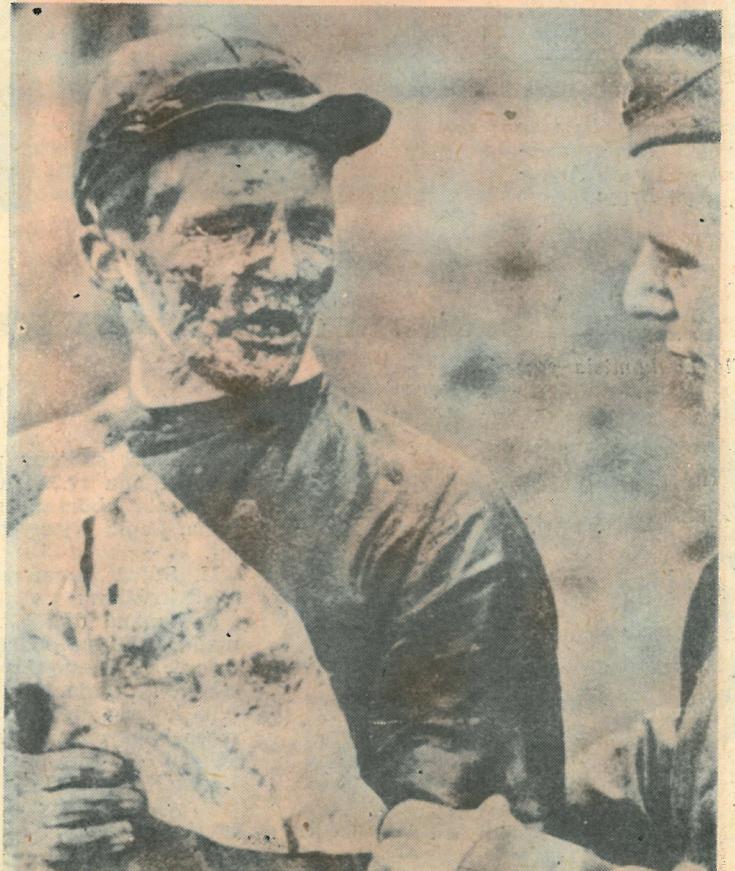

Koňské tělo těžce přitlačilo raněného jezdce. Na levé přední noze koně je vidět uvolněnou bandáž.

S obdivuhodnou energií se konečně povedlo jezdci se uvolnit a zvednout.

S vylomeným předním zubem a dvěma zlomeninami žebra odvedli jezdce do nemocnice.

PRESVEDČENIE

Niekto je liberál, niekto radikál, niekto maľuje plágy ja všetko vidím čierne.

Hráme so Škótskom futbal? Ale to predsa vôbec ma nezaujíma! Nemôže mi záležať na tom, kto vyhrá... Tým sa nič nezmiení. Zem sa neprestane otáčať. — Kaligraf vyhral prvú cenu v Športke. Môj ty život! Ja si za to spartaka nekúpim... — Galgani rozbili susedovi okno... No a? Nech skočí do rybníka.

Mňa nemôže nič rozhádzat, ja som sa predom na všetko pripravil, ja viem, čo sa stane, stane sa ako len najhoršie bude môcť...

Karol sa minule stažoval, že Milka mu dala košom. Vážne som sa ho opýtal, či očakával niečo iného a musel som si pomyslieť niečo o ľudskej hlúposti... Či sa to mohlo ináč skončiť?... Mne minulo dvadsať päť rokov. Neročím si ilúzie. Viem, čo sa stáva, viem, že všetko dopadne zle.

Život je čierna tabuľa, na ktorú človek maľuje abecedu. Stačí tabuľu dotknúť rukávom, a hned sa zamaže jedno písmenko. Niekto iný zatúži maľovať svoju abecedu, vezme hndru alebo špongiu a zmaže ju celú, celučkú. Ďalší ju zmaže jemu a ešte ďalší tomu, a tak to ide ďalej... Chodil som do jednej školy osem rokov. Mali sme

stále jednu tabuľu. A čo všetko sme na ňu popísali! Napríklad ja. Raz cez preštávku som napísal: Korienok je vôl! A Korienok je teraz mojím šfom. Nuž ako... Či som si mohol myslieť, že sa to inakšie skončí?

V kancelárii sedávame ako vojaci. Jeden druhému zízame na chrbát. Ja Karolovi, Karol Milke. Oproti Milke — tvárou v tvár — sedí Korienok. Prísne na nás dozera.

Karol má široký chrbát. Milke sa úži hnied plieč a stráca sa v nitkovitom páse. On je zamilovaný mládenec, ona živé dievča. Ja ten kruh uzatváram, ja všetko vidím čierne, Korienok je bodkou v našom kruhu. Povie „kontá!“ a Karol nesie kontá povie „ekravit“ a ja viem, že je zle, lebo „ekravit“, mesačnú zprávu — nemám. A Korienok ukáže na mňa a povie Milke:

— Mám ja nervy! Milka sa usmeje a povie Korienovi:

— Neroččuj sa. Ja robím zprávu a nezmôžem sa ani na ehm! — mlčím. Viem, ako to všetko dopadne. Ja nič dobrého neocakávam.

V utorok Korienok neprišiel.

Telefonoval, že má žltáku. Zostal som prekvapením celkom bez seba. Nie je možné!... Taká radosť...

Popoludni Korienok prišiel do kancelárie. Povedal, že to bol omyl. Žltáku má jeho sestra. Jeho len tlačil opasok. — Či som mohol dufať v niečo iné? Hlupák! Ja neverím v šťastie.

Milka vychádzala s Korienkom dobre, Karol obstarajne. Mňa nenávidel preten nápis zo školy... Ale mohol som očakávať niečo iné?

Ked' jeho sestra vyzdvávala, prišla z nemocnice za ním. Nemala kľúče od bytu. A to bolo najhoršie... Niečo si šepkali medzi sebou. Ked' odišla, zavolať ma na chodbu.

— Lubiš sa mojej sestre, — povedal. — Je jemná a nemá ani štyridsať rokov. Pozývam ťa na večeru...

Minulý týždeň som sa oženil. Korienok bol veľmi milý. Švagrík sem, švagrík ta, v kancelárii ma sem tam zaskočí a ja prižmúrim oko, keď nebude „ekravit“.

Tešil som sa. Ako sa môže život razom zvrtnúť, rozveseliť...

Včera Korienka odvolali.

Vedúcou je Milka. Povedala mi veľmi prísné „ekravit“! — Spotil som sa.

Karol mi pošpol, že za mnou tajne pozeral...

Či to mohlo ináč dopadnúť?

Nech si robí kto chce čo chce, ja všetko vidím čierne.

VEČNÉ JAZERO A BYVOL TUR

(POKRAČOVANIE)

Hrozným revom, že sa až mury hradu v hlbine zatrasli, zvolal svojich služobníkov a požadoval, aby mu obstarali človeka, ktorého by roztrhal a zjedol. Keď vodníci a rusalky nevedeli jeho žiadosti zadostučiniť rozzuril sa a všetkých by bol spálil, keby sa neboli rýchlo skryli do jazera.

Tažko bolo rusalkám a vodníkom zvábiť človeka, lebo každý na mile odbočil od zakliateho miesta.

Raz bieda, zvedavosť a túžba za pokladom jednako len doviedla sem horára. Nikdy viacej sa k svojim nevrátil, byvol Tur si na ňom plochutil.

Ej, vol'akedy nebolo to tak strašné na tomto hrade. Byvol Tur neboli mrzká zverská obluda, ale bohatý rytier Tur. Dychtil za pokladmi a zlatom. Potoky, ktoré z hôr tiekli, zastavil, aby bol celý jeho hrad obklúčený vodou, aby sa tam nik nedostal k jeho bohatstvu.

Raz ale vykonal hroznú vec. Zmárnil dve úbohé sirotiny, aby im mohol vziať ich bohatstvo a odvliect na Starhrad. Za tento ukrutný skutok ho stihol strašny trest. Svaroh zaklial jeho hrad, aj jazero, do ktorého z horských potokov natieklo veľa vody. I kraj spustnul, zloduchovia sa nastahovali do jazera a bezcitný Tur sa premenil na byvola s troma hlavami.

Tur potom zanevrel na celý svet, najradšej by ho bol svojimi troma hlavami celý zhltol, ale nemohol z hradu ani na piad pre jazero, lebo by sa bol v tichej vode utopil.

Teraz mal na starosti aj niečo iného. V svojom hrade strážil krásnu princeznu Lubicu, ktorú mu doniesla pod ochranu striga Jagababa.

Ománila ju svojimi čarami a na železnom drúku docválala s ňou na Starhrad; dala ju do opatery Turovi. Dostal od Jagababy do daru zlatý diamantový prsteň, ktorý sa skvostne jagal na prostrednom rohu. V ňom sa skrývala čarodejná sila. Od neho dostal Tur takú strašnu silu, že ho nik nemohol premôct. No, Tur musel Jagababu poslúchať, lebo ona mala nad ním veľkú moc, keby sa spriečil jej rozkazom, vedela by ho aj zmániť, aj všetkých škriatkov, aj rusalky.

Jagababa zavše priletela na ometle navštíviť Tura. Ináč bývala pod Macúrovou, kde skrývala svoje čarodejstvá, kto sa jej nepozdával, hned mu počarila, porobila.

Princezna L'ubica

Dobrý knieža a kňažná žili na hrade Rujan. Smutno im bolo, lebo nemali ani syna, ani dcérku, ktorá by im bola v dome milo štebotala.

Raz sa kňažná prechádzala po záhrade a žalovala sa bielym l'aliám, ako jej je smutno, že by rada dcérku, krásnu ako l'alia.

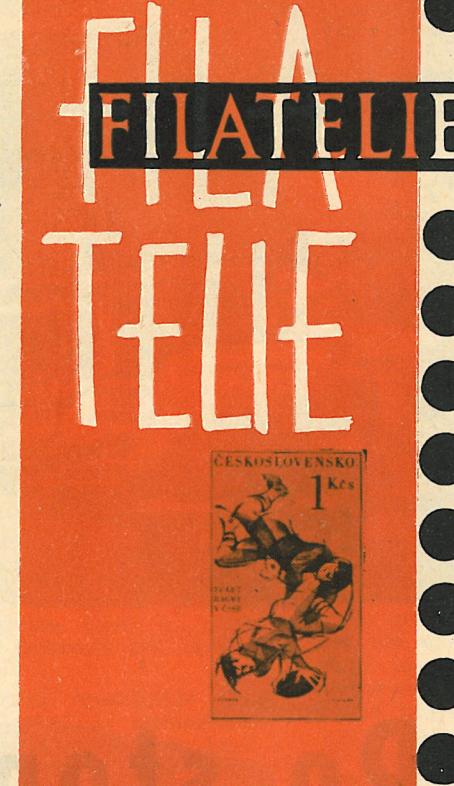
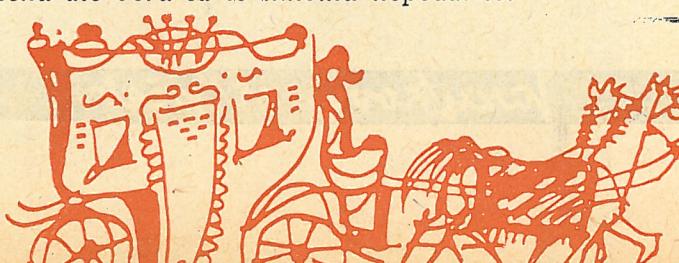
Ako tak smutne dumala, v bielom kalichu l'alie zaplakala malá princeznička. Kňažná sa strhla, podišla k l'alií a radostne prekvapená vzala na ruku dieťaťko. Bola šťastná, že im už s kniežaťom nebude tak smutno. Malú princezničku pomenovali Lubicou.

Princezna ked vyrástla, bola krásna ako l'alia, oči mala ako nevädza, hlások ako najkrajší spev slávika. Vždy sa smiala, tancovala a obveselovala svojich dobrých rodičov.

Naraz sa ale nevädzové očká zaslzili, ústočka prestali spievať, nôžky tancovať; princeznička Lubica zošmutnela.

Mala aj prečo, veď matka-kňažná ochorela. Knieža dal vyhlásť v celej krajine, že kto donesie liek matke kňažnej, od ktorého ozdravie, tomu dá za ženu svoju jedinú krásnu dcérku.

Prichádzali chudobní, bohatí, múdri aj sprostí, aby kňažnej poradili liek a mohli princezničku dostať za ženu ale veru sa to nikomu nepodarilo.

První poštovní známky byly vydány v Anglii. Duchovním otcom poštovní známky byl Slovinec Lorenz Kosír, narozený 29. července 1804 v Doní Luši ve Slovénii. Roku 1835 ho napadla myšlenka vyplácet poštovní zásilky známkami a svůj návrh podal r. 1836 písemně rakouským úřadům. Jeho návrh však zapadl v zapomenutí.

Při poštovní reformě v Anglii v r. 1839 (1837) předložil pozdější poštmistří Rowland Hill královne Viktorii návrh zákona na zavedení poštovních známek. Hillův návrh byl tehdy přijat a první známky na listovních zásilkách se rozběhly r. 1840 do světa. Poději vydaly své první poštovní známky i další státy.

Asi kolem roku 1842 začaly se poštovní známky sbírat, nikoli však pro účely filatelistické. Známkami se polepovaly stěny, stropy, paravány a zdobili se jimi různé předměty. Několik nadšenců přišlo na myšlenku známky skládat a uměně nalepovat podle druhů na zvláštní listy papíru. Známkami se tedy začalo, nalepovaly se různými klihy celou plochu známky, takže až do dnešních dnů se zachovaly známky přilepené tak dokonale, že je nelze z těchto papírů ničím smýt.

Tito nadšenci zakládali později spolky sběratelů známek, v nichž si členové mezi sebou vyměňovali známky podle pravidla „ta se mi líbí, tu ještě nemám, dám ti za ni jinou“. I v Praze byl r. 1887 založen první „Český klub filatelistů“, který měl 71 registrovaných členů. Roku 1894 byl přejmenován na „Klub českých filatelistů“.

65. výročí československého časopisu FILATELIE.

Roku 1896 se rozhodl KCF vydávat svůj vlastní časopis pod názvem „Český filatelist“. Jeho redaktorem byl J. Bruche. Časopis „Český filatelist“ vycházel nepravidelně až do roku 1945 a s pozměněným názvem „Casopis českých filatelistů“ až do roku 1948. V roce 1950 dostal dnešní název „FILATELIE“. Dodnes vzdornáme v dělostnosti zakladatele našeho filatelistického časopisu, který připomíná a nadále připomíná vzájemného mezinárodního přátelství mezi sběrateli na celém světě.

Máme před sebou první ročník časopisu „Český filatelist“, který vycházel jednou měsíčně (kromě srpna) a měl rozsah pouhých 12 stran. V provolání k českým filatelistům je napsáno: „Filatelisté čestí! Radost ze sbírek našich může jen tenkrát být dokonalá, založená na základech co možná nejpevnějších. Dochází k sběratelé potěšitelnému povzbuzení, jestliže podporu jim skýtají odborné články poučné, z nich nejen nových čerpají zkušenosti, nýbrž i vztahy hlasů varovné před nástrahami na oklamání, jichž potměšily nastrojenými – tím víc potká se sběratel mladistvý, onen nadějný dorost nás po zemiach českých již tak mohutně rozevřetvený.“

Na konci provolání pak čteme: „A v této snaze odchovati co nejhojnější řadu českých filatelistů, přejíme hojněho zájmu, posíláme Vám prvé číslo našeho odborného časopisu prosíme, abyste nám podali ruku k učestníctví učelu a stali se horlivými nástrojami filatelisty po vlastech českých a slovenských. Ve zlaté slovenskej Praze dne 25. února 1896.“

Tak tomu bylo r. 1896 a tak tomu je i dnes. Československí filatelisté se pevně drží tohto odkazu. Češi a Slováci, budovatelé socialistického Československa, kteří svým pracovním úsilím a snahou jsou v prvních řadách bojovníků za mír za pevné sbratření národů celého

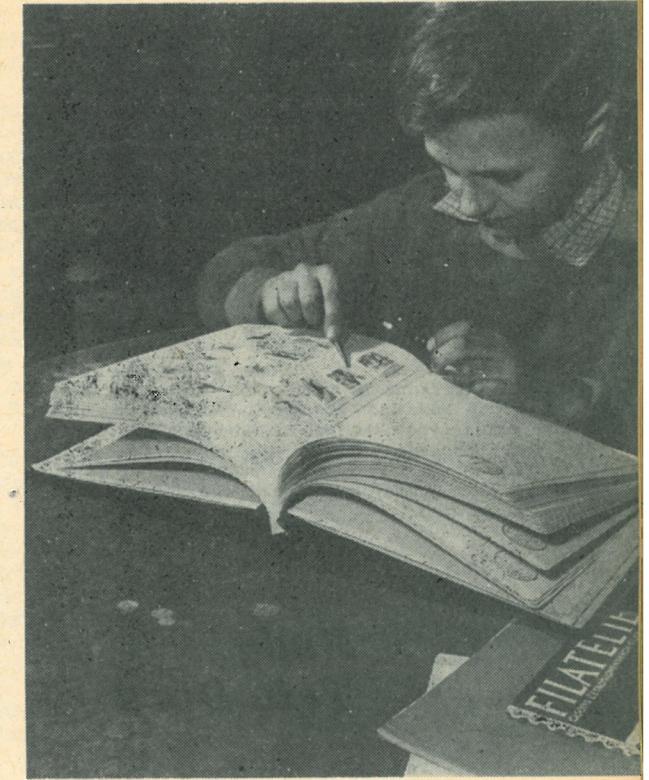
světa, jsou také filatelisty. V jejich řadách jsou dělníci, pracující inteligence, zemědělci a školní mládež. Československá filatelie je budována na pevných základech kolektivismu. Při závodních klubech ROH (ZK Revolučního odborového hnutí) a osvětových besedách jsou zakládány stále nové filatelistické kroužky, kterých je dnes v Československu již na 1200.

Československí filatelisté mají také svůj svaz – Ustřední československých filatelistů „se sídlem v Praze, v němž je registrováno na 45 tisíc řádných členů kromě mládeže. Toto číslo není však konečné, je překračováno dalšími tisíci filatelistů, kteří dosud nejsou zapojeni do tohoto velkého kolektivu filatelistů organizovaných.

Clenové výboru Ustřední československých filatelistů nejsou placenými funkcionáři, svoje funkce zastávají dobrovolně bez všekterých nároků na mzdu. Všichni jsou aktívni pracujícími. Ustřední československých filatelistů za plné podpory ministerstva dopravy a spojů řídí a pořádá výstavy poštovních známek jak s charakterem mezinárodním, tak i s charakterem výstav celostátních, krajských a okresních. Mezinárodní výstava „PRAGA 1955“, uspořádána v Praze, byla pod patronací FIP (Mezinárodní filatelistická federace).

Poslední velmi zdařilou a úspěšnou výstavou byla Celostátní výstava poštovních známek „BRATISLAVA 1960“, která svými exponáty zaslánymi ze všech konců světa by mohla být nazývána výstavou mezinárodní.

Při UCSF byl minulého roku ustaven Sbor znalců poštovních známek, který se skládá výhradně z odborníků filatelistů a který zaslání poštovní známky ověřuje a přezkuší organizovaným sběratelům zdarma. K dispozici má všechny moderní technické výmožnosti ke zkoušení známek, takže může bezpečně odhalit falsifikáty známek. V dnešních dnech

jeden z jeho členů byl jmenován členem mezinárodní znalecké organizace A.I.E.P. (Internationale des Experts Philatéliques).

K této velké aktivitě československých filatelistů je samozřejmě potřeba také časopisu, který by rozšiřoval dobré jméno československé filatelisty. Tímto orgánem je časopis „FILATELIE“, který po stránce ideové přináší články zaměřené přímo i nepřímo na dění v socialistickém Československu a působí tak na výchovu člověka v socialistickém myšlení i na jeho kulturu; podrobně popisuje a vyobrazuje poštovní známky vyjadřující budovatelské nařízení a politické dění, a to nejen v Československé socialistické republice, ale v Sovětském svazu a všech státech lidových demokracií.

Casopis FILATELIE má široký okruh čtenářů ze všech vrstev a je dobré a cílevědomě veden v duchu socialistického sběratelství poštovních známek. Podstatný zájem o časopis FILATELIE se jeví i v zahraničí; zejména v Sovětském svazu, Polsku, v Německé demokratické republice a v ostatních státech lidových demokracií. Je samozřejmé, že i v kapitalistických státech stoupá zájem o časopis, takže se odesílá již do 31 států celého světa, dokonce až na ostrovy Fidží.

Stanislav Bednář

Uwaga Czytelnicy — filateliści!

Informujemy, że każdy z Was może zarejestrować czesko-słowackie czasopismo „Filatelię“ przesyłając sumę zł 85 (roczna prenumerata) na adres PKWZ „Ruch“ Warszawa, Al. Jerozolimskie 119.

Wszelką korespondencję filatelistyczną możecie kierować na adres Redakcji „Filatelię“: Ustřední Československých Filatelistů, Praha-Nové Město, Jindřišská 18, ČSSR.

Z oboru krajana Amora

Božena W. „Lúbila som mladého, pekného chlapca a plánovali sme, že sa zoberieme, keď on ukončí školu. Avšak medzičasom rodičia mňa prinútili k sobášu s mužom hodne starším odomňa — 30-ročným, lebo ho považovali za dobrú partiu, hoci som ho nemala rada. Mala som vtedy 20 rokov. Od toho času žijeme spolu 5 rokov a žijeme dobre, hoci zo začiatku neskrývala som, že ho nemám rada. Narodil sa nám synček. Všetko by bolo v poriadku, ale v poslednom čase stretla som moju prvú lásku a spomienky sa vrátili ako živé; do srdca sa mi vkradol ľudný nepokoj a neviem čo mám robiť. Má mňa nechá už zriadenú domácnosť a manžela, ktorý predsa nikdy mi neublížil, naopak, venoval mi všetku starostlivosť a porozumenie.“

V žiadnom prípade milá Boženka! Musíš potlačiť nepokoj a nebúrat ustálený portádok. Páť spolu strávených rokov, spoločná námaha vynaložená na výchovu syna spojila vás viac ako sa Ti zdá. Zvlášť keď nemáš príčinu stať sa na manžela, ktorý ti zaistil napriek tvojmu počiatocnému odporu, rodinným krb.

Okrem toho nezabúdaj, že nemôže sa budovať niečo na cudzom neštasti a iste ak by si teraz odišla od manžela, veľmi by si mu ubližila a výčitky svedomia, ktorým by si sa nevedela ubrániť skaziť by ti svoj vlastný kľud a v takýchto podmienkach nemôže byť reč o štasi. Preto čím skôr preruš známost so svojou prvou láskou a neobnovuj staré rany. Týmto spôsobom skôr zabudneš na všetko a presvedčíš sa, že si jednala správne a staré spomienky ustúpia pocitu zadostučenia za správne plnenie si povinnosti voči manželovi, dieťatú a sebe samej.

Anita Z. „Mám 18 rokov a som veľmi rozháraná. Páči sa mi aj Andreej, ktorý má pekné oči a výabilý pohľad, aj Bogdan, ktorý má stále dobrú náladu. Obidva vedia, že sa im páčim. Ktorého mám vybrať?“

Radime, aby si počkala s voľbou. Je možné, že sa ti bude páčiť ešte tretí a štvrtý bude mať nos krajsí ako ostatní. Co potom urobiš, keď si už skôr vyvoliš? Andreeje oči prestanú byť pekné, Bogdan zosmutne a ty budeš ešte viac rozháraná. Nateraz jednaj s obidvomi ako s dobrymi kamarátmi.“

Po stopách Ondráška

Barona Globusa nikdy nenapadlo, že divoké terény Sliezskych Beskyd a najmä okolie dnešného Szczyrku, zmení sa v turisticko-rekreačné stredisko, druhé v poradí po Zakopanom stredisko zimných športov. Kolonizoval toto miesto s myšlienkom na svoje záujmy. Po dnes sa tu spomína jeho milostné a iné dobrodružstvá avšak oveľa viac spomína sa zbojníkov, slávneho Portáša, Ondráška a Klimčoka. Tí poslední tešia sa zaslúženou slávou. To všetko už pominulo, zostali legendy, povesti. Len divoká krása prírody zostala nezmenená. Vznášajú sa tu prikré svahy hôr, celé zalesnené. Ako ostrovky v tom mori zelene priesvitajú poliany. A toto všetko je pospájané stužkami potokov. Jeden z takých potokov Žylica tečie cez Szczyrk. Je obkolesený horami Wiślańskiego pásma, Magura, Klimczok, Beskyd, Skaliste a Skrzyczna sú len nemnohými z mnohých vrcholkov, ktoré možno vidieť z jedného miesta doliny otáčajúc sa okolo vlastnej osi.

Už teraz, každú sobotu asfaltovou cestou podobájúcou sa nehybnému čiernemu tieňu potoka, ktorý tečie vedľa, uháňa prúd automobilov. Sú to poväčšine sliezski baníci — ktorí majú zvlášť radi Szczyrk — cestujú na nedeľný weekend. A každý tu nájde niečo pre seba. Lyžiari svahy Skrzyczneho, na ktorý viedie Ianovka, amatéri slnečných kúpeľov — slnko, nemocní — podmienky pre rekonyvalenciu. Behom dvoch hodín z Katowic a pol hodiny z priemyselného Bielska, môže sa každý premiestiť ako do iného sveta, sveta, v ktorom je čistý aromatický vzduch a nevysloviteľne krásna príroda. Už pred vojnou, ľudia ktorí si to mohli dovoliť objavili a ocenili okolie Szczyrku. Dnes sem prichádzajú mladí z celého Poľska.

Celkom iste v budúcnosti podobný osud bude mať Babia hora. Oravania si to želajú a čakajú až asfaltová cesta spojí krásu ich okolia s priemyselným Sliezskom.

Rady Tety Dory

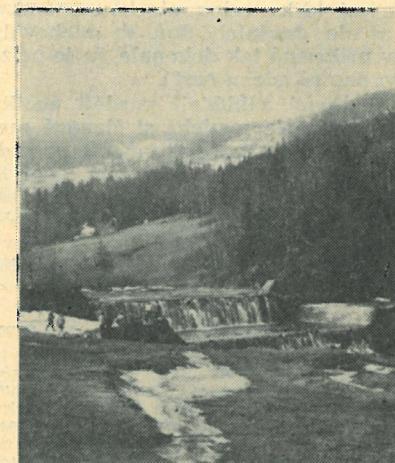
WANDA Z. „Dowiedziałam się przypadkiem, że moje koleżanki w pracy obraly sobie moją osobę za temat plotek. W połku często przysiadają się do siebie i szepiącą prowadzą jakieś rozmowy w mojej obecności; mam wrażenie, że dotycza one mnie. Jak na to reagować?“

Niestety opisana przez Ciebie sytuacja jest zjawiskiem bardzo częstym i przykrym. Jest także wiele kobiet (zdarzają się i mężczyźni), które znajdują wyjątkowe upodobanie w zajmowaniu się cudzymi sprawami osobistymi i publicznymi ich komentowaniem. W ten sposób powstaje plotka i twarza się nieprzyjemna atmosfera wzajemnego obmawiania się. Nieradko staje się to przyczyna czynnych nieszczęść i kłopotów i może wyrobić wiele szkody, nie mówiąc już o tym, że plotkowanie to zwykle bardzo brzydkie i kłócący się z podstawowymi nakazami kultury i dobrego wychowania.

Cale nieszczęście, że trudno tutaj podać jakąś radykalną receptę i sposob na zwalczanie plotki. Najlepiej jest odzeciać i pozwolić jej umrieć naturalną śmiercią. Poza tym, trzeba zwracać uwagę, by swoim zachowaniem i stosunkiem do otoczenia się takiej atmosferze. Taktowny, grzeczny i szczery sposób bycia wobec wszyskich współpracowników zjednuje nam sympatie i przyjaźń i wówczas plotka nie znajduje gruntu do szerzenia się.

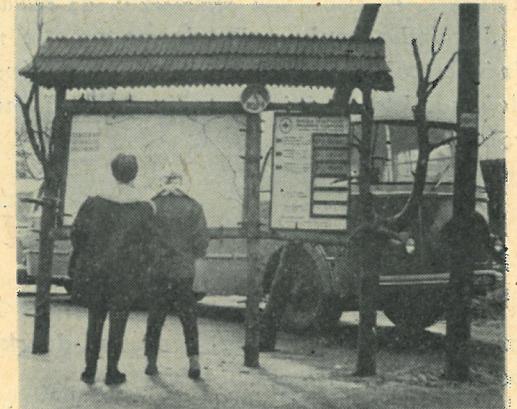
Przede wszystkim musisz zwrócić uwagę, by samej nie brać udziału w rozmowach, które dotyczą innych osób i ich osobistych spraw. Ten, kto sam plotkuje o innych, może być pewien, że inni będą także plotkować o nim. Zauważ także czy przypadek sama nie zwierzasz się koleżankom i nie dzielisz się z nimi swoimi prywatnymi kłopotami i troskami, bo od tego do powstania plotki jest już bardzo blisko. Zebi odstania przed kimś osobiste przeżycia i sprawy trzeba być zupełnie pewnym jego przyjaźni i dyskrecji.

Poza tym, trzeba w sposób grzeczny dać do zrozumienia koleżankom, że szepitanie po kątach w obecności osób trzecich stanowi te ostanie w przekrej i nieprzyjemnej sytuacji. Przede wszystkim zaśże świadczyć o tych, którzy mają ten niekulturalny zwyczaj. Jedna bowiem z naczelnych zasad towarzyskich mówi, że: „w towarzystwie nie ma sekretów“.

Vodopády na rieke Zylici priťahuju veľa turistov.

Tieto dievčatá iste pocestujú výťahom.

ŽENSKÉ NÁZVY OSÓB

V spisovnej slovenčine názvy osôb ženského rodu sa najčastejšie tvoria od mužských názvov príponou -ka. Tako máme k mužskému názvu učiteľ ženskú formu učitelka, k riaditeľ — riaditeľka, k murár — murárka, k úradník — úradníčka, k súdruh — súdružka, k černoch — černoška atď. Tako sa tvoria ženské formy aj od obyvatelských mien, napr. Bratislavčan — Bratislavčanka, Žilinčan — Žilinčanka, Varšavčan — Varšavčanka, Krakovčan — Krakovčanka, Rus — Ruska, Fin — Finka, Rumun — Rumunka, Európan — Európanka, Afričan — Afričanka atď. Pri mužských menách na -ec ženské formy sa tvoria tak, že prípona -ka vystrieda príponu -ec, príde na jej miesto. Napr. Albánec — Albánka, Gruzinec — Gruzinčka, Japonec — Japonka, Portugálec — Portugalka atď.

Pre toho, kto vie po poľsky, je dôležité tu pripomenúť, že v spisovnej slovenčine sa tvoria pomocou prípony -ka ženské formy aj od mužských názvov zaistenia alebo od titulov, ktoré sú cudzieho povodu. Tako máme k názvu minister ženskú formu ministerka, k inžinier — inžinierka, k doktor — doktorka,

k profesor — profesorka, k asistent — asistentka, k redaktor — redaktorka atď. Od mužských mien na -a však tvoria ženské formy pomocou prípony -ička. Aj tu ide o pôvodom cudzie mená typu chirurg — chirurgička, dramaturg — dramaturgička, geolog — geologička atď. Ako z príkladov vŕdief, v menách na -ó sa dlhé ó v ženských formách kráti na o.

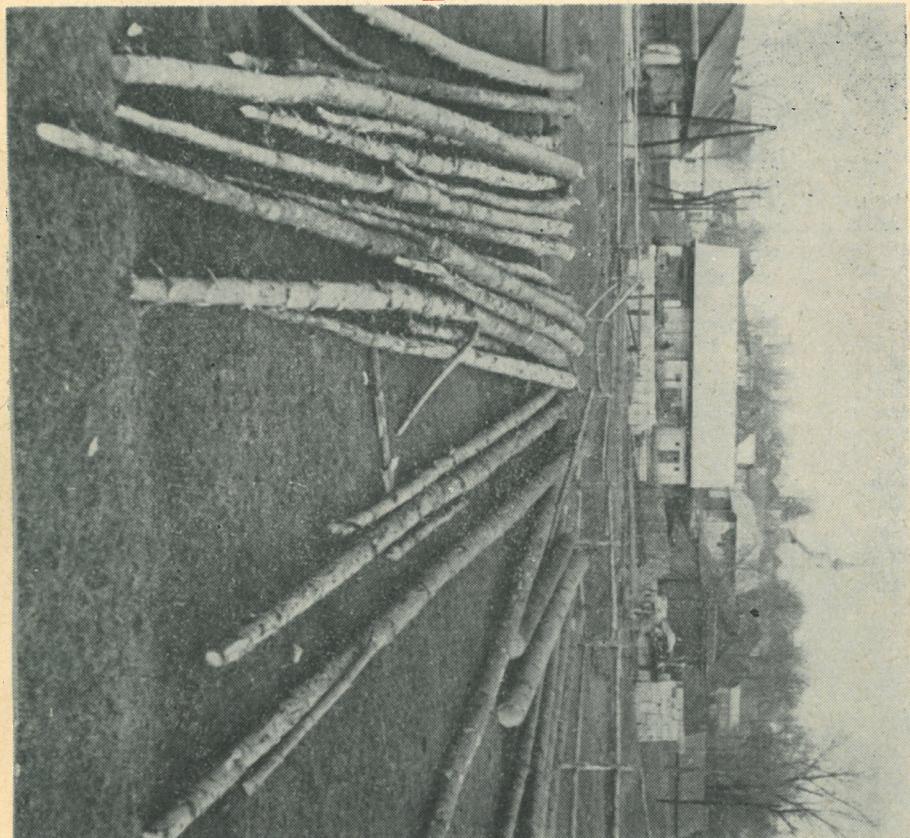
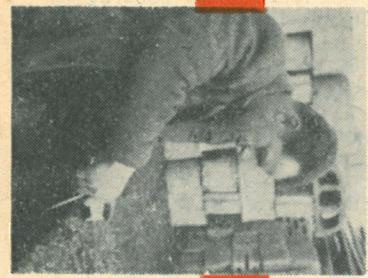
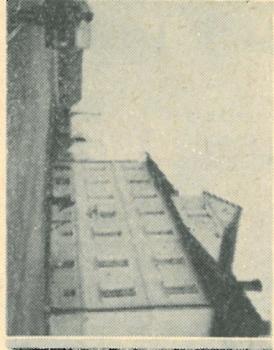
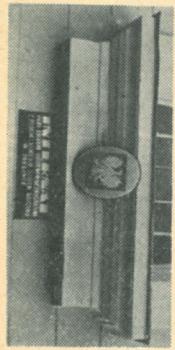
Pomerne zriedkavejšie sa tvoria ženské formy od mužských mien príponou -yna. Ide najmä o tieto najčastejšie prípady: vrah — vrahynia, sok — sokyňa, otrok — otrokyňa, prorok — prorokyňa, svedok — svedkyňa, kolega — kolegynia, Grék — Grékyňa, Turk — Turkyňa atď. Aj od podstatných mien na -ec a -ca sa tvoria ženské formy pomocou prípony -yňa, napr. letec — letkyňa, značec — značkyňa, sudca — sudkyňa, dozorca — dozorkyňa atď.

K mužským názvom vyjadrujúcim príbuzenské vzťahy sa tvoria ženské podoby príponou -iná. Napr. test — testiná, švagor — švagríná, ujec — ujčiná atď.

Napokon treba ešte spomenúť, že pri názvoch zvierat pomenovania samíc sa veľmi často tvoria od mužských mien príponou -ica, napr. holub — holubica, medved — medvedica, zajac — zajačica, had — hadica, orol — orlica atď.

Dr Ferdinand Buffa

Jazykový stípček

to úloha pre novozvolených členov národných výborov a určíť budú uvažovať o tom Stefania Piekarczyk (František Chouaniec.

Na týchto obrázkach nás fotoreportér ukazuje čo videl jedného dňa vo dvoch obciach na Orave — v Piekielniku a Jablonke.

Jána Czyža člena Spoločnosti a mladú žiačku I. tr. Máriu Ordys. Tie-
to dve postavy — ito určete dve generácie. Czyž mal tažký život a túži po tom, aby práve tým mladým bolo lepšie. Aby nemuseli sedieť pri sviečkach a petrolejkách...

V Jablonke padá do očí stavebnictvo. Do nového rúcha obliečený internát a nedaleko vzniká stavba Agronómovky. Stavebný magister hovoril, že bolo by dobré, keby viac ľudí chodilo na brigády. Je

jarnú prechádzku s fotoparátom. Do videnia v budúcich číslach „Života“.

Už v staroveku boli známe niektoré ryby, ktoré spôsobili osobne, ktorá ich ešte, náhlú bolest a prudké stíhanie na ruke. Scribonius odporúča používanie ryby, nazývanej Torpedo, na liečenie chronických bolestí hlavy a dny. O niečo neskôr, roku 1751, popísal Michel Adanson pri svojej ceste do západnej Afriky rybu, ktorá dosiala neskôr názov Malop-terurus electricus (synec elektrický) a ktorá pri dotyku účinkovala podobne ako Torpedo.

Ukázalo sa, že elektrický potenciál ryb môže byť využitý o niekoľko sto voltov. Elektroina sa vytvára vo zvláštých organoch, ktoré sú umiestnené vo zvláštnej časti organizmu. U ryby Torpedo marmora (rajnok elektrický), ktoré tvorí tieto orgány, sú elektrické orgány umiestnené v žabrovej dutine na obidvoch stranach žabier, medzi prsnymi plútovrami. Electrophorus electricus (úhor, elektrický), ktorý žije v rieke Amazonke a Orinoko v Južnej Amerike, má rozloženie elektrické orgány na bočných stranach spodnej polovice tela. Malopterurus electricus (synec elektrický), ktorý žije v Nile, má elektrické orgány roztrúšené po celom tele.

Elektrické ryby existujú aj v Čiernom mori, napríklad Rajá clavata (rajnok ostnatý), ale ich elektrické ústrojenstvo produkujú iba nepatrné množstvo elektriny.

Elektrické orgány sú obyčajne veľké lebo predstavujú priemerne štvrtinu váhy tela. Vytvorené sú z veľkého množstva buniek, ktoré majú tvári šestuholníka alebo kotúča a sú zostavené do stipev. Tieto bunky sú súčasťou elektrického platiníku (alebo dističky). Ich počet v stipeoch dosiaľ najviac elektrického ryb patrí do rodiny Eleotridae. Napríklad raj- i samotný počet stipev je u jednotlivých druhov rôzny. Napríklad raj- nok elektrický má stipe, ktoré sa skladajú zo 400 platiníčkov a elektrické stúrodenstvo vytvára 500 stipev. Stipek elektrického úhora sa skladá zo 6 000 platiníčkov a elektrický orgán obsahuje 70 stipev.

Zistilo sa, že elektrické ústrojenstvá vznikli premenou svätových vĺ- kiem, orgánov súčna elektrického, ktoré pochádzajú z premenených kožných žliaž. Táto zvláštnosť vznikla zo snahy organizmu prispo- sobiť sa životnému prostrediu. Elektrické orgány majú cievky i nervy, ako ktorékoľvek ine orgány tela.

Je zaujímavé, ako výboj elektrických ústrojenstiev a aké vy-

Rakteristickú vlasnosť platiník, t.j. že sú elektrický bipolárne, kacia ich jedna strana ma kladnou, druhú zápornú. Polarita vzniká tak, že zakončenia nervov, ktoré sú spojené s platiníkmi, stanú iba ku jednej z obidvoch strán (zakladná). Pod vplyvom tejto polarity sa v nich vytvorí určitý elektrický potenciál, ktorý je u rôznych druhov elektrických rýb rôzny. Napríklad potenciál platiníky u sunca elektrického je 0,048 voltu, u ranička elektrického 0,081 voltu a u unkra elektrického 0,14 voltu. Elektrický potenciál vzniká iba pri nervovej vznuchu, lebo v pokoji nemajú platiníky elektrické napätie. Vo chvíli, keď ebez konce nervov prenikne do platiníky zvyrach, nadvye sa tá strana platiníky, ktorá priamo súvisí s nervovými zakončeniami žalozne, ale opačna strana ostane kladne mabilá. Tak vzniká v platiníke napätie.

Maximálne napätie, ktoré môžu vytvoriť elektrické orgány, závisí predovšetkým na elektrickom potenciále platiníkova a na sposobe, akým sú platiníky usporiadane. Obvykle sú zoradené v každom stípaci v jednom rade a stípce sú nazájom rovnobežné. V dôsledku tejto úpravy vynakazuje polaritu celeho rýby, jedna časť je pozitívna a druhá negatívna. Pri výboji sa spája potenciál všetkých platiníkov spolu a tak vzniká maximálne napätie. Rozní autor, ktorí zistovali napätie pri výboji elektrických orgánov rýb, zisli, že napríklad raniok elektrický dosiahol pri výboji 800 až 1000 voltov, elektricky unkor 800 alebo 800 voltov.

Výboje u elektrických rýb nastávajú, keď sa dokončme ich tela na dvoch miestach, ktoré zodpovedajú dvom polom, kladnému a zápornému. Pri výbojoch vzniká vysoké napätie, takže živočich, ktoré sa dokončí elektrickým výb., uabije elektrický príci. Známe sú aj prípady, keď elektrická rana od unkora Electrophorus razila k zemi kona.

Je zaujímavé, že elektrické rýby nelyňú od výboja iných rýb. V akváriu môžeme chovat niekoľko druhov elektrických rýb, pričom ani jedna z rýb neuempí od elektrického výboja iných rýb. Táto ich imunnosť sa vysvetluje neobvyčajnou rezistenčnou schopnosťou, ktorá ich chráni pred elektrickými ranami.

Výboje u elektrických ryb nastávajú, keď sa dokončíme ich tela na dvoch miestach, ktoré zodpovedajú dvom polom, ktorému a zápornému. Pri výbojoch vzniká vysoké napätie, takže životesť, ktoré sa dokončí elektrickou rýbou, zabilo elektrického prúdu. Známe sú aj prípady, keď elektrická rána od úhora Electrophorus zasila k zemi koňa. Je zaujímavé, že elektrické ryby nehnívajú od výboja iných ryb. V akváriu môžeme chovať niekoľko druhov elektrických ryb, pričom ani jedna z ryb neumrie od elektrického výboja iných ryb. Táto ich inimnosť sa vysvetluje neobyčajnou rezistenčnou schopnosťou, ktorá ich chráni pred elektrickým ranom.

Z vyššie uvedeného vidime, akú úlohu majú elektrické ústrojenstvá u ryb. Vytváraním elektrického napäťia poskytujú rybám výborný a veľmi účinny prostriedok proti nepriateľom. Táto úloha je oto doležitejšia, že elektrické ryby sú malo pohyblivé, pomerne zie plavajú, takže sa nemôžu chrániť útekom.

elektrické ryby sú málo pohyblivé, pomerne zle plavajú, takže sa nemôžu chrániť útekom. Okrem toho používajú elektrické ryby výboja elektrických orgánov na to, aby si obstarali potravu. Zvieratá, ktoré zabijú alebo omráčia elektrickou ranou, potom zozerú.

V poslednom čase sa zistilo, že niektoré elektrické ryby produkujú neustále elektrické výboje, aby sa orientovali v priestore a našli správnu smer. U elektrických ryb majú teda elektrické ústrojenstvá aj uchúť priestorovej orientácie.

ELEKTRICKÉ RYBY